

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Tadas GULBINAS

ŠIAULIŲ PROFESINIO RENGIMO CENTRO MOKYMO
IŠTEKLIŲ ANALIZĖ IR JŲ PANAUDOJIMO OPTIMIZAVIMAS

Magistro darbas

Šiauliai, 2009

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Tadas GULBINAS

ŠIAULIŲ PROFESINIO RENGIMO CENTRO MOKYMO
IŠTEKLIŲ ANALIZĖ IR JŲ PANAUDOJIMO OPTIMIZAVIMAS

Magistro darbas
Socialiniai mokslai, ekonomika (NEKM 7)

Magistro darbo autorius Tadas Gulbinas
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas _____
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas _____
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Tadas Gulbinas
Šiaulių Profesinio rengimo centro mokymo išteklių analizė ir jų panaudojimo optimizavimas
Magistro darbas

Magistro darbe nagrinėjama Šiaulių profesinio rengimo centro (Šiaulių PRC) biudžeto struktūra, finansavimas, mokymosi išteklių reikšmė, ekonominio gyvybingumo rodikliai ir jų vertinimo ypatumai. Atlikta mokslinių šaltinių, dokumentų analizė, aprašomoji statistika, struktūrinė, lyginamoji analizė, loginis apibendrinimas. Atliktas Lietuvos ir kitų Europos šalių profesinio rengimo sistemų finansavimo palyginimas, nustatyti esminiai skirtumai ir panašumai. Remiantis atlikta analize, nustatyta mokymosi išteklių reikšmė profesiniame mokyme bei jų dermė su visos švietimo sistemos reikalavimais bei ūkinės veiklos sistemos poreikiais. Atlikta Šiaulių PRC mokymo išteklių analizė ir nustatytos jų optimizavimo galimybės. Surinkti duomenys gauti iš Šiaulių PRC administracijos darbuotojų ir švietimo valdymo informacinės sistemos. Suformuluotos tyrimo išvados. Iškelta ir suformuluota mokslinio tyrimo hipotezė, kad Šiaulių PRC mokymo išteklius naudoja optimaliai.

Iš magistro darbo teorinės dalies ŠU Socialinių mokslų fakultete, E. Galvanausko mokslinių darbų konferencijoje perskaitytas pranešimas tema: „Profesinio rengimo įstaigų finansavimo ir ekonominio gyvybingumo teoriniai aspektai“.

SUMMARY

Tadas Gulbinas
Siauliai Vocational Education and Training Center for training resources, and their analysis of the optimization
Master's work.

Master's work examined Siauliai Vocational Education and Training Center budget structure, funding, educational resources, the economic viability of the indicators and the evaluation of their features. Conducted research sources, documentation, analysis, descriptive statistics, structural, comparative analysis, a summary of the rationale. Made in Lithuania and other European countries, training systems, the comparison of funding, identify key differences and similarities. On the basis of the analysis, provides learning resources in vocational education and their harmony with the whole education system and in the economic system needs. Done Siauliai Vocational Education and Training Center training resource analysis and optimization of the set options. The collected data from the Siauliai Vocational Education and Training Center administrative staff and the education management information system. Formulated in the conclusions. Raised and formulated a research hypothesis, that the Siauliai Vocational Education and Training Center training resources used optimally.

Master of the theoretical work of the social sciences faculty, report of the E. Galvanausko conference theme: "Financing of vocational training institutions, and economic viability of theoretical aspects."

TURINYS

ĮVADAS.....	5
1. PROFESINIŲ MOKYKLŲ TIPAI, JŲ BIUDŽETO SUDARYMO, SKIRSTYMO IR PANAUDOJIMO PRINCIPAI BEI TEORINIAI ASPEKTAI.....	8
1.1. Profesinių mokymo įstaigų finansavimas.....	9
1.2. Profesinės mokyklos biudžeto sandara.....	10
1.3. Profesinių mokyklų Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse finansavimo palyginimas	14
1.4. Profesinio rengimo kokybės užtikrinimo sistemos finansavimas.....	16
1.5. Mokymosi išteklių reikšmė profesiniame mokyme.....	17
1.6. Profesinio rengimo įstaigų ekonominio gyvybingumo rodikliai ir jų vertinimo ypatumai.....	19
2. ŠIAULIŲ PROFESINIO RENGIMO CENTRO MOKYMO IŠTEKLIŲ ANALIZĖ IR OPTIMIZAVIMO GALIMYBIŲ ĮVERTINIMAS.....	25
2.1. Šiaulių PRC ekonominio gyvybingumo rodikliai.....	34
2.1.1. Šiaulių PRC pajamų rodikliai.....	40
2.1.2. Šiaulių PRC išteklių būklės rodikliai.....	42
2.2. Lietuvos profesinio rengimo įstaigų išteklių panaudojimo lyginamoji analizė.....	46
IŠVADOS.....	50
REKOMENDACIJOS.....	53
LITERATŪRA.....	54

ĮVADAS

Tyrimo problema ir temos aktualumas. Profesiniam mokymui dabarties sąlygomis keliami vis didesni reikalavimai. Pagrindinis iššūkis yra sparti ūkio kaita ir su tuo susijusi būtinybė ne tik pateikti darbo rinkai naujai parengtus darbuotojus, bet taip pat sudaryti sąlygas nuolat atnaujinti mokymo išteklius bei juos optimaliai panaudoti. Lietuvos sąlygomis tai ypač svarbus uždavinys, nes ūkio kaitai turi įtakos ne tik pasaulinės technologijų plėtros tendencijos. Kaip sovietmečio palikimas, Lietuvoje buvo apstu įmonių, kuriose vyravo atsilikusios, nenašios technologijos, o pelnas buvo pasiekiamas naudojant pigią darbo jėgą. Narystė Europos Sąjungoje, palengvindama darbo jėgos emigraciją, arba pasmerkia tokias įmones žlugti, arba priverčia jas naudoti naujas, našesnes technologijas. Todėl yra *aktualu* analizuoti esamą profesinio rengimo įstaigų ekonominę gyvybingumo situaciją, siekiant nustatyti išteklių optimizavimo galimybes.

Ypač didelė problema – technologinių sričių specialistų ir darbininkų rengimas, kuris yra kur kas mažiau populiarus nei paslaugų sferos, organizacinių ir vadybinių sričių specialistų rengimas (Laužackas, Dronkers, Massell, Arum). Mokymo įstaigos, kurios dar rengia technologinių sričių specialistus, turi fiziškai ir moraliai pasenusias dirbtuves arba laboratorijas. Tuo tarpu kai kurios Lietuvos kaimynės (pvz., Estija) teikia prioritetą būtent technologinės pakraipos profesinio rengimo programoms, o tai neabejotinai gali atsiliesti Lietuvos pramonės įmonių konkurencingumui ES bendrojoje ir kitose rinkose.

Būtina sukurti tokią profesinio rengimo sistemą, kuri sudarytų sąlygas įgyti kiekvienam norinčiam dirbti piliečiui konkurencingą darbo rinkoje kvalifikaciją, savo apimtimi ir kokybe tenkinančią dinamiškus darbo rinkos poreikius bei padedančią prisitaikyti prie struktūrinių ir technologinių pokyčių (VET financing mechanisms in selected EU Member States, 2009).

Prielaidas veiksmingam jaunuolių profesiniam mokymui ir jų darbiniams įgūdžiams gerinti turėtų sudaryti:

- įvairių regiono interesų grupių atstovų bendradarbiavimas;
- bendra paieška būdų pritraukti ir efektyviai panaudoti esamus materialinius išteklius;
- socialinės atskirties mažinimas regione.

Šiuo metu vykdomos permainos profesinio rengimo srityje sukelia diskusijas apie jų tikslingumą ir ekonominį pagrįstumą bei atitikimą darbo rinkos poreikiams. Visuomenės socialiniai ir šalies ekonomikos pokyčiai kelia naujus reikalavimus profesiniam mokymui, bet, neturint konkrečios ūkio plėtros strategijos, sudėtinga prognozuoti darbo jėgos paklausos pokyčius.

Profesinio rengimo sistemos funkcionavimui reikalingos lėšos. Kvalifikacijos reikalavimai, keliami profesijos mokytojams, nuolat didėja, nes rinkos sąlygomis sėkminga profesinės mokyklos

veikla ypač priklauso nuo jos pedagogų kvalifikacijos – žmogiškųjų, taip pat ir materialiuju, finansinių išteklių.

Vienas iš pagrindinių profesinio rengimo įstaigų finansavimo šaltinių yra valstybės biudžetas. Pastaruoju metu vis didesnę dalį mokslo institucijų bendrųjų pajamų struktūroje sudaro nebiudžetinės lėšos. Nepakankamas ir vis mažėjantis finansavimas iš valstybės biudžeto neleidžia didinti materialinių išteklių, atnaujinti materialinės mokymo bazės, padidinti pedagogų darbo užmokestį, užtikrinti geresnį profesinio rengimo prieinamumą bei kokybę. Šiuo metu vis labiau jaučiamas nepatenkintas kvalifikuotos darbo jėgos poreikis, jos parengimui reikia vis daugiau lėšų. Išlaikyti esančius darbuotojus reikia taip pat tinkamo materialinio skatinimo. Būtina ne tik pritraukti daugiau lėšų, bet ir jas racionaliai panaudoti. Taigi, būtina užtikrinti profesinio rengimo įstaigų ekonominį gyvybingumą ir atitikimą darbo rinkos poreikiams.

Daugelis Europos Sąjungos valstybių peržiūri ir tobulina savo profesinio rengimo infrastruktūros plėtrą, todėl būtina nustatyti, kokia yra Šiaulių PRC infrastruktūros būklė. Taigi šiame darbe lyginanami ekonominio gyvybingumo rodikliai, pateikiamos rekomendacijos dėl mokymosi išteklių optimizavimo bei investavimo į infrastruktūros plėtrą. Taip pat siekiama palyginti Šiaulių PRC ir kitų panašių institucijų ekonominį gyvybingumą.

Mokslinio tyrimo *objektas* – Šiaulių profesinio rengimo centro mokymo ištekliai.

Mokslinio darbo *tikslas* – atlikti Šiaulių PRC mokymo išteklių analizę ir nustatyti jų optimizuoto panaudojimo galimybes.

Svarbiausi mokslinio darbo *uždaviniai*:

- išnagrinėti profesinių mokymo įstaigų finansavimo, mokymo išteklių, ekonominio gyvybingumo sampratą ir teorinius aspektus;
- atlikti profesinių mokymo įstaigų Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse finansavimo lyginamąją analizę;
- išanalizuoti pagrindinius Šiaulių PRC ekonominio gyvybingumo rodiklius ir nustatyti jų optimizavimo galimybes;
- palyginti 6 didžiausių Lietuvoje profesinių rengimo centrų gyvybingumo rodiklius.

Mokslinio darbo *hipotezė* – Šiaulių PRC mokymo išteklius naudoja optimaliai.

Mokslinio darbo tyrimo *metodai* – mokslinės literatūros ir profesinio rengimo finansavimą reglamentuojančių dokumentų analizė, aprašomoji statistika, struktūrinė, lyginamoji koreliacinė analizė, loginis apibendrinimas.

Mokslinio darbo *tyrimo etapai*:

1. Pasirengimas duomenų rinkimui (2008 m. rugsėjo mėn.).
2. Duomenų rinkimas (2008 m. spalio – gruodžio mėn.).
3. Surinktų duomenų sisteminimas ir suvedimas (2009 m. sausio – vasario mėn.).

4. Duomenų analizė, interpretavimas (2009 m. vasario – kovo mėn.).

5. Tyrimo išvadų ir rekomendacijų formulavimas (2009 m. kovo – balandžio mėn.).

Mokslinio darbo *rezultatų naujumas*. Išanalizavus šią problemą nagrinėjančią mokslinę literatūrą ir dokumentinę medžiagą, paaiškėjo, kad ši sritis yra mažai tyrinėta, tačiau aktuali ir nauja, nes ir šiuo metu ypač aktualus profesinio rengimo įstaigų išteklių optimalus panaudojimas.

Reikšminiai žodžiai: profesinio mokymo įstaigos, profesinio rengimo įstaigos, profesinio rengimo įstaigų ištekliai, profesinio rengimo įstaigų ekonominis gyvybingumas.

Profesinio mokymo įstaigos – profesinės mokyklos, profesinio rengimo centrai bei aukštesniosios mokyklos, vykdančios pagrindinio mokymo programas.

Profesinio rengimo įstaigos – profesinio mokymo įstaigos ir kolegijos.

Profesinio rengimo įstaigų ištekliai – profesinio rengimo įstaigų mokymo infrastruktūra (pastatai ir mokymo įranga) ir žmogiškieji ištekliai (pedagoginis ir nepedagoginis personalas).

Profesinio rengimo įstaigų ekonominis gyvybingumas – įstaigų ekonominis konkurencingumas, vertinamas pagal santykį tarp realių ar potencialių įstaigos veiklos išlaidų ir pajamų.

1. PROFESINIŲ MOKYKLŲ TIPAI, JŲ BIUDŽETO SUDARYMO, SKIRSTYMO IR PANAUDOJIMO PRINCIPAI BEI TEORINIAI ASPEKTAI

Per paskutiniuosius du dešimtmečius Lietuvos ekonomika išgyveno esminius pokyčius. Perėjimas prie rinkos ekonomikos, prekybinių ryšių su Vakarų Europos šalimis plėtra, gamybos globalizacija, sparti technikos ir technologijų kaita, rinkos liberalizavimas ir informacinės visuomenės kūrimas turėjo tiesioginės įtakos darbo jėgos kokybiniam pokyčiams, kvalifikacijai ir darbo struktūrai. Visa tai darė įtaką pokyčiams patiriančiai profesinio rengimo sistemai. Ji turėjo prisitaikyti prie sparčios ekonominių santykių kaitos, rinkos ekonomikos atsiradimo, ekonomikos restruktūrizacijos ir su ja susijusių profesijų struktūros pokyčių, privataus kapitalo įtakos augimo ir valstybinio kapitalo įtakos mažėjimo, įvairių gyvenimo sričių demokratizacijos, kultūrinių pokyčių (Laužackas, 2005). Šie veiksniai lėmė profesinio rengimo sistemos kaitą, kaitos strategiją ir prioritetus. Dėl jų įtakos per 19 daugiaplanės reformos metų susiformavo stabili, darbo rinkos ir švietimo poreikius tenkinanti profesinio rengimo sistema, kurios veiklos prioritetai derinami prie vieningos Europos standartų sistemos.

Pirminį profesinį rengimą Lietuvoje vykdo trijų tipų profesinio rengimo institucijos: profesinės mokyklos, aukštesniosios mokyklos ir kolegijos. Baigę pagrindinę mokyklą, moksleiviai turi galimybę toliau mokytis vidurinėje mokykloje, gimnazijoje arba profesinėje mokykloje. Baigę vidurinę mokyklą moksleiviai gali rinktis profesinę mokyklą (mokytis pagal IV-osios pakopos programas), aukštesniąją mokyklą, kolegiją arba universitetą (Laužackas, Danilevičius ir Gurskienė, 2004).

Lietuvos Respublikos Profesinio mokymo įstatyme pateikti pagrindiniai profesinio mokymo sistemos uždaviniai: suteikti profesinį bei bendrąjį kultūrinį išsilavinimą, atitinkantį šiuolaikinį mokslo, technikos ir kultūros lygį bei pasirinktai profesinės veiklos sričiai keliamus reikalavimus; sudaryti sąlygas profesinei kvalifikacijai tobulinti bei persikvalifikuoti, kad asmuo galėtų tenkinti kintančius darbo rinkos poreikius; ugdyti nusiteikimą nuolatos tobulinti profesinę kvalifikaciją, laiduoti profesinio mokymo tęstinumą; ugdyti asmenines savybes, reikalingas žmogaus būsimai profesinei veiklai ir savarankiškam gyvenimui rinkos ir demokratijos principais grindžiamoje visuomenėje (Lietuvos Respublikos Profesinio mokymo įstatymas).

Profesinės mokyklos yra ugdymo institucijos, kuriose galima įgyti profesinę kvalifikaciją ir vidurinį išsilavinimą. Moksleiviai gali rinktis keturių pakopų mokymo programas, kurios skiriasi savo trukme, mokymo turiniu ir yra pritaikytos įvairaus amžiaus bei skirtingo išsilavinimo jaunuoliams. Pirmoji pakopa skirta tiems asmenims, kurie nori įgyti profesinę kvalifikaciją, tačiau nėra įgiję pagrindinio išsilavinimo. Antrosios pakopos programos yra dvejų metų trukmės, jų pabaigoje

moksleiviams suteikiama profesinė kvalifikacija. Trečioje pakopoje, kurios programos yra trejų metų trukmės, moksleiviams sudaromos galimybės gauti profesinę kvalifikaciją ir kartu vidurinio išsilavinimo atestatą. Į ketvirtos pakopos mokymo programas priimami baigę vidurinių mokyklų absolventai, kurie siekdami profesinės kvalifikacijos mokosi dvejus arba trejus metus.

Profesinis mokymas vyksta mokymo dirbtuvėse netoli darbo vietų (pvz., mokymosi salėse) arba tiesiogiai darbo vietose. Svarbų vaidmenį vaidina požiūris, koku būdu jaunas žmogus įsivina žinias. Priešingai nei mokinys, kuris žinias gauna iš knygų, besimokantis profesijos jau gana anksti turi pradėti dirbti savarankiškai ir taip įsisavinti žinias. Iš pradžių jis, vadovo padedamas, atlieka paprastesnes užduotis, vėliau darosi vis savarankiškesnis. Netrukus jis turi savo veiksmus planuoti, atlikti ir kontroliuoti savarankiškai: nuspręsti, kas yra svarbiau, o kas nelabai svarbu, ir gana anksti prisiimti atsakomybę už save ir kitus. Nuo jo priklauso veiklos sėkmė ar nesėkmė, kurią net ir geriausioje projektavimo pamokoje galima būtų sumodeliuoti tik iš dalies. Pasirengimas ir sugebėjimas bendradarbiauti yra kitas kompetencijos žingsnis, kuris atliekamas profesinėje veikloje. Sugebėjimas komunikuoti ir bendradarbiauti tobulinamas dirbant (Uhe, 2000).

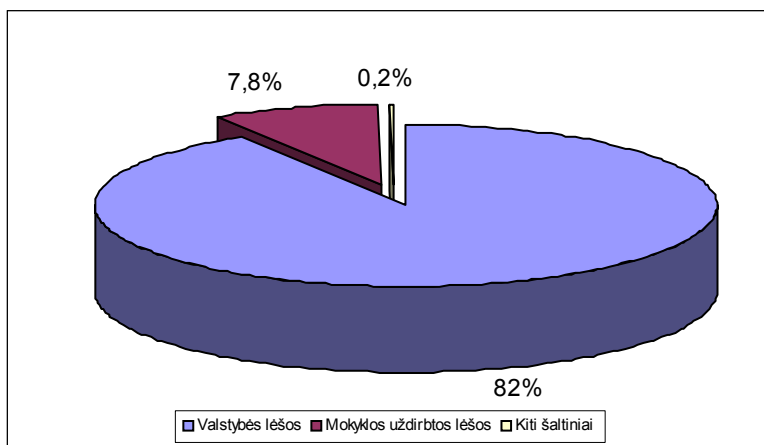
1.1. Profesinių mokymo įstaigų finansavimas

Pagal Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymą pirminis profesinis rengimas gali būti finansuojamas iš:

1. Valstybės biudžeto.
2. Savivaldybių biudžeto.
3. Profesinio mokymo fondo.
4. Kitų šaltinių.

Pagrindinis pirminio profesinio rengimo finansavimo šaltinis yra valstybės biudžetas (žr. 1.1.1 pav.). Taip pat finansavimas galimas iš savivaldybių biudžeto, profesinio mokymo fondo ir kt. Reformos laikotarpiu buvo skatinama profesinio mokymo įstaigų komercinė-ūkinė veikla.

Pasak R. Laužacko (2004), nustatyta, kad profesinio mokymo įstaigų pajamos iš komercinės ūkinės veiklos yra labai nedidelės – tik 7,8 proc. Taip pat nežymią pajamų dalį sudaro tarptautinių projektų lėšos, labdara, socialinių partnerių parama. Auga finansavimas vienam studentui. Jis padidėjo tiek profesinėse mokyklose, tiek kolegijose ir siejamas su naujų mokymo programų atsiradimu bei praktinio mokymo bazės stiprinimu.

1.1.1 pav. Finansavimo šaltiniai. Šaltinis: Laužackas, E. Danilevičius, O. Gurskienė „Profesinio rengimo reforma Lietuvoje“ 2006 m.

Kadangi normaliai profesinės mokyklos veiklai ir plėtrai užtikrinti valstybės biudžeto skiriamų lėšų nepakanka, mokyklos priverstos ieškoti kitų pajamų šaltinių. Šiuo metu mokyklos gauna pajamų už teikiamas paslaugas:

- patalpų nuoma;
- transporto nuoma;
- suaugusiųjų mokymą (įvairūs kursai);
- agroserviso paslaugas;
- maitinimo paslaugas;
- nakvynės paslaugas ir kita.

1.2. Profesinės mokyklos biudžeto sandara

Pagal Biudžeto sandaros įstatymą (2007) valstybės biudžeto valdytojų išlaidos susideda iš paprastųjų išlaidų, tame skaičiuje – darbo užmokesčiui (išskyrus valstybės aukštąsias mokyklas, valstybės mokslinių tyrimų įstaigas, kurioms asignavimai išlaidoms skiriami neišskiriant iš jų darbo užmokesčio) ir nepaprastųjų išlaidų.

Biudžeto pajamų ir išlaidų sąmata sudaroma vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamų ir išlaidų klasifikacija. Išlaidų ekonominė klasifikacija visiems valstybės biudžeto asignavimų valdytojams yra vienoda. Paprastosios išlaidos detalizuojamos pagal daugelį išlaidų straipsnių: darbo užmokestis, faktinės socialinio draudimo įmokos, šildymas, elektros energija, kitos prekės. Nepaprastosios išlaidos yra skirtos materialiojo ir nematerialiojo turto įsigijimui, kūrimui, teritorijų planavimui bei finansinio turto įsigijimui (transporto priemonės, kitos mašinos ir įrenginiai, kompiuterinė programinė įranga, akcijos (įsigytos) ir kitas nuosavas kapitalas ir

t. t.).

Profesinės mokyklos vykdydamos savo veiklą patiria tokias išlaidas:

- ugdymo proceso organizavimo;
- bendrųjų mokyklos reikmių;
- ūkio eksploatavimo;
- mokytojų ir specialistų kvalifikacijos;
- kultūrinių ir socialinių reikmių.

Nuo 1999 metų biudžeto išlaidos planuojamos taikant programinį biudžeto sudarymo principą, todėl biudžetinių įstaigų finansavimo objektas yra jų vykdomų programų išlaidos. Atsižvelgiant į šią aplinkybę, biudžetinių įstaigų išlaidų apskaita turi būti tvarkoma grupuojant jas ne tik pagal funkcinę ir ekonominę klasifikaciją, bet ir pagal atskiras programas, nes tokie duomenys reikalingi išlaidų planavimo ir finansavimo klausimams spręsti bei išlaidų sąmatų vykdymo finansinei atskaitomybei sudaryti (Valužis, 2002).

Valstybės biudžeto lėšų poreikis valstybinėms profesinėms mokykloms apskaičiuojamas vadovaujantis pagrindinio profesinio mokymo lėšų skaičiavimo metodika, profesinių mokyklų, vykdančių pagrindinį profesinį mokymą, ūkio lėšų skaičiavimo tvarka, o profesinės mokyklos, vykdančios pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas – bendrojo lavinimo mokyklų moksleivių krepšelio lėšų skyrimo metodika.

Pagrindinio profesinio mokymo įstaigos lėšas sudaro:

1. *Profesinio mokymo mokinio lėšos*. Tai tiesiogiai su profesinio mokymo procesu susijusios lėšos (pedagogų, t. y. profesijos ir bendrakultūrinių dalykų mokytojų, valdymo ir ugdymo asistavimo (pagalbos) darbuotojų darbo užmokestis, lėšos profesijos mokytojų kvalifikacijai tobulinti, profesinei techninei literatūrai, vadovėliams, techninėms vaizdumo priemonėms, medžiagoms ir įrankiams praktiniam mokymui įsigyti, psichologinei, specialiajai ir socialinei pedagoginei pagalbai bei mokyklos bibliotekos darbuotojams išlaikyti). Šios lėšos profesinei mokyklai, vykdančiai pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, skiriamos pagal Bendrojo lavinimo mokyklų moksleivio krepšelio lėšų skyrimo metodiką.

2. *Profesinio mokymo ūkio lėšos*. Tai lėšos, skiriamos techniniam personalui išlaikyti, pastatų eksploatacijai, komunalinėms ir kitoms ūkio išlaidoms. Jas skiria profesinio mokymo įstaigos steigėjai jų nustatyta tvarka.

3. *Investicijų lėšos*. Tai lėšos, skiriamos kiekvienai mokymo įstaigai individualiai pastatų kapitaliniam remontui, renovacijai, ugdymo proceso modernizavimui, technologijų įdiegimui ir kitiems projektams vykdyti. Jas skiria Valstybė pagal investicijų programą, taip pat minėtas lėšas gali skirti steigėjas, įvairūs fondai ir rėmėjai.

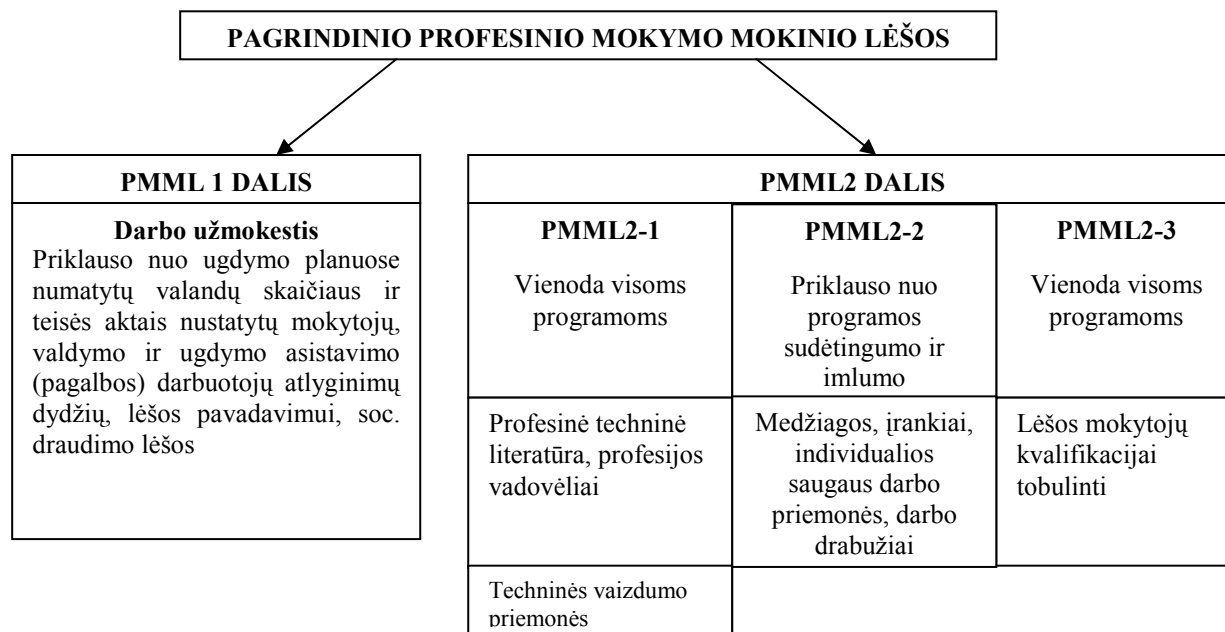
4. *Specialiųjų programų lėšos ir kitos teisėtai gautos lėšos*. Tai fizinių ir juridinių asmenų

skiriamos programinės ir projektinės lėšos, parama, apmokėjimas už ugdymo ir kitas paslaugas.

5. *Lėšos mokinių stipendijoms* skiriamos Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka.

6. *Lėšos mitybai* skiriamos specialiųjų poreikių mokiniams teisės aktų nustatyta tvarka (Pagrindinio profesinio mokymo lėšų skaičiavimo metodika).

Pagrindinio profesinio mokymo mokinio lėšos sudarytos iš dviejų dalių: kintamosios (PMML1) ir pastoviosios (PMML2).

1.2.1 pav. Tiesioginių išlaidų ugdymui paskirstymo schema

Šaltinis: Pasirengimo optimaliai profesinio rengimo infrastruktūros plėtrai (galimybių studija) (2006). http://www.vpvi.lt/edit/uploads/Galimybiu%20studija_FINAL.pdf.

Darbo užmokestis skaičiuojamas už pedagogines valandas pagal profesinio mokymo programos planą, pasiruošimo pamokoms, vadovavimo grupei, neformaliojo ugdymo valandas ir kitus papildomus darbus. Darbo užmokesčio fondas priklauso nuo profesinio mokymo programos trukmės ir pedagogų valandinio įkainio. Mokytojų užmokesčio valandinio įkainio (VĮ) skaičiavimas¹:

$$VĮ = R * 135 / 72 \text{ (Lt)}, \text{ kur}$$

R - mokytojų vidutinis mėnesinių atlyginimų koeficientų vidurkis (R = 8,69);

128 - bazinė mėnesinė alga litais (nuo 2008 m. sausio 1 d.);

72 - pedagoginio darbo valandų norma mėnesiui.

$$VĮ = 8,69 \times 128 / 72 = 15,449 \text{ (Lt)}.$$

¹ LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. 2442 (2007 m. gruodžio 14 d.) „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2003 m. gruodžio 23 d. Įsakymo Nr. 1871 „Dėl pagrindinio profesinio mokymo lėšų skaičiavimo metodikos patvirtinimo“ pakeitimo“.

Mokytojų ir kitų darbuotojų darbo apmokėjimą nustato Švietimo ir mokslo ministro įsakymu patvirtintas Švietimo įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos aprašas.

Mokytojams mėnesiniai tarifinių atlygių koeficientai nustatomi atsižvelgiant į kvalifikacinę kategoriją ir pedagoginio darbo stažą. Profesijos mokytojams mėnesinis tarifinis atlygis nustatomas už 720 pedagoginio darbo valandų per mokslo metus. Bendrojo lavinimo mokytojams tarifinis atlygis nustatomas už 18 pedagoginio darbo valandų per savaitę (kontaktingos valandos). Papildomai tarifikuojamos valandos: už pasiruošimą pamokoms, už vadovavimą grupei, už sąsiuvinų taisymą ir viena valanda už vieną šių darbų: projektų rengimą bei dalyvavimą projektų veikloje, metodinę veiklą, mokymo medžiagos rengimą, vidaus auditą, brandos egzaminų ir mokinių pagrindinio ugdymo pasiekimų vertinimą ir administravimą, informacinių komunikacinių technologijų įdiegimo koordinavimą (Dėl švietimo įstaigų darbuotojų ir kitų įstaigų pedagoginių darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo, 2008). PMML2-1: profesinei techninei literatūrai ir profesijos vadovėliams vienam mokiniui per metus skiriama 25 Lt, techninėms vaizdumo priemonėms – 11,60 Lt, mokytojų kvalifikacijos tobulinimui lėšų vienam mokiniui tenka 18 Lt.

PMML2-2 dalis priklauso nuo profesinio rengimo programos imlumo: pigiausia programa įvertinama koeficientu 1, brangiausia - 1,15. Lėšos medžiagoms, įrankiams, individualioms saugaus darbo priemonėms pigiausiai programai sudaro 60 Lt.

PMML2-3: mokytojų kvalifikacijai tobulinti skirtas lėšas sudaro kelionės, nakvynės ir mokymo išlaidos. Mokytojų kvalifikacijai tobulinti per metus skiriama 5 darbo dienos. Vienai pedagoginio darbo valandų normai skiriama: kelionei į abi puses – 32 Lt., 4 nakvynėms – 108 Lt ($4 \times 27 \text{ Lt} = 108 \text{ Lt}$), penkioms mokymo dienoms – 60 Lt ($12 \times 5 = 60$). Iš viso – 200 Lt. Vienai sutartinei grupei priklauso 2,25 pedagoginės normos, todėl vienai mokinių grupei vieneriems metams skiriama $200 \times 2,25 = 450 \text{ Lt}$. Mokytojų kvalifikacijos tobulinimui lėšų vienam mokiniui tenka $450 \text{ Lt} / 25 = 18 \text{ Lt}$.

Profesinės mokyklos mokinio lėšų vidurkis visoms programoms pagal mokymosi pakopas 2007 metais sudarė nuo 2816 iki 3018 Lt.

Pagal šią metodiką apskaičiuotos lėšos tarp mokymo įstaigų paskirstomos proporcingai iš valstybės biudžeto gaunamoms lėšoms. Iki 10% profesinio mokymo mokinio lėšų steigėjo sprendimu tarp įstaigų gali būti perskirstoma atsižvelgiant į faktinį mokinių priėmimą (rugsėjo 15 d. duomenimis). Patvirtinus daugiau lėšų pagrindiniam profesiniam mokymui, pirmiausia didinama pastovioji dalis, o paskui kintamoji (Pagrindinio profesinio mokymo lėšų skaičiavimo metodika).

Lėšų ūkio išlaidoms per metus skiriama vienam profesinio mokymo įstaigos mokiniui ne mažiau 450 litų. Ši suma indeksuojama mokykloms, turinčioms: bendrabutį – 1,1 karto, katilinę – 1,05 karto, mokomąjį ūkį – 1,4 karto, skyrius kitose vietose – 1,05 karto. Mokykloms, kuriose mokosi neįgalūs mokiniai pagal jiems patvirtintas mokymo programas, taikomas koeficientas 1,4. Eatai

nustatomi vadovaujantis steigėjo patvirtintais ir su Finansų ministerija suderintais etatų normatyvais. Pagal šią tvarką apskaičiuotos lėšos tarp įstaigų paskirstomos proporcingai iš valstybės biudžeto gaunamoms lėšoms. Iki 10% profesinių mokyklų, vykdančių pagrindinį profesinį mokymą, ūkio lėšų steigėjo sprendimu tarp įstaigų gali būti perskirstoma (Profesinių mokyklų, vykdančių pagrindinį profesinį mokymą, ūkio lėšų skaičiavimo tvarka).

Pagal Bendrojo lavinimo mokyklų moksleivio krepšelio lėšų skyrimo metodiką nustatomas mokyklos, klasės moksleivių skaičiaus vidurkis. Profesinei mokyklai bendrojo lavinimo dalykams dėstyti nustatytas 25 moksleivių skaičius klasėje. Profesinių mokyklų 11-12 klasių sutartinių moksleivių skaičiavimo koeficientas yra

$$K_{25(11, 12)kl} = 0,8220 \text{ (I kursas);}$$

$$K_{25(11, 12)kl} = 0,5672 \text{ (II kursas, mažinamas 31 proc.)}$$

Pagal Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 2 straipsnio 13 dalį mokinio krepšelis – tai mokymo lėšos, skirtos vienam sutartiniam mokiniui (Mokymo lėšų naudojimo metodinės rekomendacijos). „Mokymo lėšos – tiesiogiai su švietimo procesu susijusios lėšos (darbo užmokesčiui pagal ugdymo planą, mokytojų kvalifikacijai tobulinti, vadovėliams ir kitoms mokymo priemonėms, taip pat ugdymo procesui valdyti, mokyklos bibliotekai, psichologinei, specialiajai pedagoginei, specialiajai ir socialinei pedagoginei pagalbai bei sveikatos priežiūrai mokykloje skiriamos lėšos“ (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991).

Mokiniam stipendijų fondas skaičiuojamas 70 % dieninio skyriaus mokinių, mokant 0,76 minimalaus gyvenimo lygio dydžio stipendiją. Konkretus stipendijos dydis priklauso nuo mokymosi rezultatų. Stipendijos skiriamos mokyklos vadovo įsakymu, vadovaujantis Stipendijų ir materialinės paramos skyrimo nuostatais. Materialinės paramos mokiniui, kuris mokosi pagal pirminio profesinio mokymo programas, ir aukštesniųjų studijų studentui dydis negali viršyti 2 maksimalių stipendijų dydžių.

Apibendrinant būtų galima teigti, kad nuo 2004 m. įgyvendinta nauja finansavimo tvarka, laikantis principo „pinigai paskui vaiką“, turėjo sudaryti sąlygas lanksčiau finansuoti profesinio rengimo įstaigas: lėšos mokykloms skiriamos ne pagal mokymo vietų, bet pagal mokyklą lankančių mokinių skaičių.

1.3. Profesinių mokyklų Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse finansavimo palyginimas

Pagrindinis profesinis mokymas Lietuvoje yra finansuojamas iš valstybės ar savivaldybės biudžeto pagal patvirtintas pajamų ir išlaidų sąmatas. Naujos redakcijos Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo koncepcijoje teigiama, kad profesinio mokymo finansų valdymas

Lietuvoje yra nepakankamai reglamentuotas teisės aktų ir yra pernelyg įvairus. Trūksta skaidrumo skirstant valstybės ir savivaldybių lėšas švietimui. Nsureguliuotas finansavimo iš šių šaltinių naudojimas: asmens, darbdavio, valstybės ir savivaldybių. Nesant sistemingos lėšų naudojimo stebėsenos, neįmanoma spręsti apie jų naudojimo veiksmingumą. Darbdavių dalyvavimas valdant profesinio mokymo finansus turėtų gerinti jų naudojimą, skaidrumą, skatinti darbdavius labiau prisidėti prie profesinio rengimo plėtros (Naujos redakcijos LR Profesinio mokymo įstatymo koncepcija). Profesinio rengimo Baltojoje knygoje teigiama, kad yra numatyta laipsniškai didinti darbdavių ir kitų socialinių partnerių indėlį finansuojant profesinį rengimą. Darbdavių lėšos turėtų sudaryti 2% profesinio rengimo įstaigos darbo užmokesčio fondo. Didžiąja dalimi (80%) šių lėšų disponuotų įstaiga, o 20% būtų skirta Profesinio mokymo fondui. Bedarbių mokymo ir nedarbo prevencinio mokymo programos būtų finansuojamos iš socialinio draudimo fondo. Valstybės biudžetas finansuotų valstybės akredituotų programų vykdymą. Taip pat numatyta galimybė patiems besimokantiejiems apmokėti mokymosi išlaidas iš savo asmeninių santaupų ar paimtų kreditų. Tuo būtų siekiama, kad profesinio rengimo finansavimo šaltiniai būtų įvairesni ir kad finansavimo būdų įvairovė skatintų visuomenės profesinį išprusimą (Baltoji knyga, 1999).

Profesinis rengimas tarptautiniu mastu nereguliuojamas. Kiekviena valstybė, atsižvelgdama į savo kultūros ir švietimo tradicijas, patirtį ir galimybes, prisitaikydama prie savo teisinės sistemos ypatumų, kuria savitą profesinio rengimo teisinę bazę. Lisabonoje 2000 metais įvykusiame Europos Tarybos pasitarime pripažinta, kad išplėtoti dinamiškiausią žiniomis grindžiamą ekonomiką pasaulyje galima pasiekti tik užtikrinus aukšto lygio švietimą ir aukštos kokybės profesinį rengimą (Naujos redakcijos LR Profesinio mokymo įstatymo koncepcija).

Vokietijoje, Austrijoje ir Danijoje atsakomybę už teorinį mokymą prisiima valstybė, o praktinį mokymą vykdo darbdaviai, prisiimdami ir atitinkamą finansavimo našą. Švedijoje, Ispanijoje, Italijoje ir Suomijoje mokymas vykdomas mokymo institucijose ir atsakomybę bei finansavimo našą prisiima valstybė. Šiam tipui galima priskirti ir Lietuvą, Latviją bei Estiją (Naujos redakcijos LR Profesinio mokymo įstatymo koncepcija).

Vokiškoji švietimo sistema suteikia moksleiviams pasirinkimo galimybę priklausomai nuo konkretaus moksleivio sugebėjimų. Visi, kas susiję su Vokietijos švietimo sistema, atvirai pripažįsta, kad atskiri individai yra nevienodai gabūs, kad reikalingas diferencijuotas mokymas. Griežtas moksleivių paskirstymas tarp įvairių formų mokyklų kyla iš filosofijos, kad norėdama sėkmingai vystytis visuomenė privalo turėti išsilavinusį elitą ir kvalifikuotą darbo jėgą ir kad reikalavimai, keliami kiekvienai iš šių grupių, yra labai skirtingi. Vokietijoje visą švietimo sistemą kontroliuoja valstybė. Paprastai mokyklos ir universitetai yra viešosios įstaigos, išlaikomos bendruomenių, žinybų ir žemių (Ušeckienė, 2003).

Suomijoje profesinis švietimas ir mokymas finansuojamas pusiau vyriausybės, pusiau vietinės valdžios. Pusė profesinių (amatų) mokyklų priklauso savivaldybei, kitos – privačios. Mokymas ir maistas studentams nekainuoja. Profesinis mokymas įgyjamas profesinio mokymo institucijose, suaugusiųjų profesinio mokymo centruose, liaudies aukštosiose mokyklose ir amatų mokyklose. Tradiciškai susiklostė du profesinio mokymo tipai:

- profesinės mokyklos, kuriose mokomasi 1 – 3 metus daugiausia darbininkišku profesijų;
- profesiniai institutai – koledžai, kuriuose mokomasi 3 – 5 metus vadybos profilio specialybių.

Latvijoje vidurinio profesinio mokymo sektoriuje mokyklos priklauso valstybei, nors pabaigus regioninę reformą, numatoma jas perduoti savivaldybėms. Kol kas jas finansuoja skirtingos ministerijos: Švietimo ir mokslo, Žemės ūkio, Socialinio aprūpinimo ir Kultūros. Bendras profesinio mokymo biudžetas 2000 m. buvo 30 mln. latų, t. y. 11 % bendro švietimo biudžeto (Ušeckienė, 2003).

Estija laipsniškai tampa besimokančiųjų visuomene. Paplitęs požiūris, kad išsilavinę žmonės yra pats svarbiausias visuomenės pasiekimas, netgi svarbesnis negu ekonominis išsivystymas. Švietimą finansuoja valstybė ir vietinės savivaldybės, taip pat juridiniai bei fiziniai asmenys. Valstybės finansavimas priklauso nuo mokymo įstaigoje besimokančiųjų skaičiaus. Viena pagrindinių Estijos švietimo sistemos klaidų yra ta, kad bendrasis lavinimas ir profesinis rengimas buvo praktiškai atskirti. Ateityje profesinio rengimo mokyklose bendrojo lavinimo disciplinų turėtų daugėti, didėti bendrojo lavinimo vaidmuo profesiniame rengime, o bendrojo lavinimo mokykla turėtų tapti labiau profiline. Estijoje veikia apie 10 privačių profesinių mokyklų, 75 valstybinės ir 4 municipalinės mokyklos (Ušeckienė, 2003).

Apibendrinant galima teigti, kad Europos Sąjungos šalyse vyrauja du atsakomybės pasidalijimo tipai: 1) mokyklinis tipas, kai mokymas daugiausia vykdomas profesinio mokymo institucijose ir praktiškai visą atsakomybę prisiima valstybė; 2) dualinis (pameistrystės) tipas, kai atsakomybę už teorinį mokymą prisiima valstybė, o praktinį mokymą vykdo darbdaviai, prisiimdami ir atitinkamą finansavimo našta.

1.4. Profesinio rengimo kokybės užtikrinimo sistemos finansavimas

Kaip skelbiama Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcijoje nurodytas išteklių adekvatumo principas, kokybės užtikrinimo procesas turi būti aprūpintas adekvačiais ištekliais. Sistemai sukurti ir veiklos tęstinumui užtikrinti reikalingas tokios paskirties finansavimas:

- lėšos vidinėms kokybės užtikrinimo sistemoms sukurti profesinio mokymo institucijose. Jos galėtų būti skiriamos atskiroms institucijoms pateikus atitinkamą projektą;

- lėšos vidinėms kokybės užtikrinimo sistemoms palaikyti. Jos galėtų būti įtrauktos į mokinio krepšelį;
- lėšos nacionalinio lygmens veikloms finansuoti: agentūros personalo ir ūkiniai kaštai, išorinio vertinimo vizituose dalyvaujančių ekspertų veiklos apmokėjimas, stebėsenos duomenų bazių sukūrimo ir palaikymo išlaidos, reikiamų tyrimų finansavimas ir kt.;
- lėšos profesinio mokymo kokybei tobulinti skirtų inovacijų rėmimui. Tai kasmet Švietimo ir mokslo ministerijos biudžete numatomos lėšos, skirtos profesinio mokymo teikėjams ministerijos nurodytoms inovacijoms diegti. Pradiniame etape tai gali būti lėšos vidinėms kokybės užtikrinimo sistemoms diegti;
- lėšos, skirtos puikių rezultatų pasiekusiems skatinti. Pavyzdžiu gali būti profesinio meistriškumo konkursai.

1.5. Mokymosi išteklių reikšmė profesiniame mokyme

Profesinis mokymas turi būti nuolat plėtojamas ir tobulinamas tam, kad ne tik atlieptų, bet ir nuolat prognozuotų veiklos pasaulio reikalavimus įvairiose srityse tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu. Tai užtikrintų profesinės kompetencijos kėlimą šalies lygmeniu ir diktuotų veiklos pasauliui inovacijas. Profesinio mokymo atitikimas veiklos pasaulio reikalavimams sąlygoja profesinio mokymo efektyvumą, patrauklumą ir prestižiškumą. Tam, kad būtų pasiektas šis atitikimas, profesinio mokymo teikėjams privalo būti suteiktos išankstinės sąlygos (pvz., kokybės valdymo sistema, finansavimas, žmogiškieji ištekliai ir t. t.).

Vienas pagrindinių Lietuvos švietimo plėtotos siekių, įvardijamų Valstybinėse švietimo strategijose 2003–2012 metams, – užtikrinti švietimo kokybę, atitinkančią atviroje pilietinėje visuomenėje ir rinkos ūkyje gyvenančio asmens, visuotinius dabarties pasaulio visuomenės poreikius (Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatai).

Siekiant švietimo plėtotos kokybės iš esmės atnaujinami švietimo turinio perteikimo būdai visais Lietuvos švietimo lygiais. Įdiegiami aktyvūs, savarankiškumą ir bendradarbiavimą skatinantys mokymosi metodai ir savarankiškos veiklos praktika. Viena iš tokių veiklos formų yra projektų metodas. Anot T. Tamošiūno (1999), projektinė veikla pasižymi inovacijomis, kūrybiškumu, nes numato realios tikrovės pertvarkymą, esamų technologijų tobulinimą. Tarp mokyklų populiariausi Švietimo mainų fondo remiami Socrates ir Leonardo da Vinčio projektai. Ir mokytojai, ir moksleiviai tiek privačioje, tiek profesinėje srityse įgyja naujų įgūdžių, išmoksta bendrauti ir atstovauti, priimti sprendimus, spręsti problemas ir valdyti konfliktus, realizuoti kūrybinius gebėjimus, dirbti komandoje ir laikytis solidarumo. Jie išmoksta naujų kalbų arba tobulina seniau išmoktąsias. Asmenims tobulėjimas ir pasiekimai stiprina motyvaciją ir teikia

pasitenkinimą.

Esminis visų pokyčių bei tobulinimosi užmojų sėkmei dalykas yra būtinų išteklių užtikrinimas. Išteklių paskirstymas ir vartojimas smarkiai veikia mokytojų ir administratorių gebėjimą įgyvendinti reformas. Išteklių skyrimas menkai mokymą ar išmokimą lemiančioms sritims arba jų paskyrimas tokių mažų, kad jie beveik nepastebimi, stabdo net ir geriausiai apgalvotus tobulinimosi užmojus (Massell, 1998).

Nors išteklius mes dažniausiai turime galvoje medžiaginius, tačiau jie apima ir informaciją, patalpas, technologijas bei galimybę pasinaudoti ekspertų pagalba. Antai diegiant naują praktiką ar mokymo techniką paprastai prireikia ne tik papildomos medžiagos ir priemonių, bet ir tinkamų patalpų, ekspertų žodžio, techninės paramos. Laikas irgi priklauso itin svarbiems ištekliams. Klausdami mokytojų ir mokyklos administratorių apie išteklius, paprastai teirujamės, ar minėtų esminių dalykų buvo parūpinta ir suteikta.

Be mokymo/si priemonių, atitinkančių Europos dimensijas, negalima sukurti sąlygų kiekvienam jaunam žmogui įsigyti jo ar jos sugebėjimus ir poreikius atitinkančias švietimo, mokymo ir studijų paslaugas bei užtikrinti, kad švietimo, profesinio mokymo, mokslo ir studijų sistema atitiktų besikeičiančios ekonomikos bei verslo poreikius. Be mokymo/si priemonių neįmanoma kurti patrauklios mokymosi aplinkos, diegti inovatyvių profesinio mokymo/si metodų, vystyti ir užtikrinti nuotolinio mokymo sistemos, užtikrinti mokymosi visą gyvenimą sistemos, rengiamų specialistų kvalifikacijų atitikimo ekonomikos ir darbo rinkos poreikius.

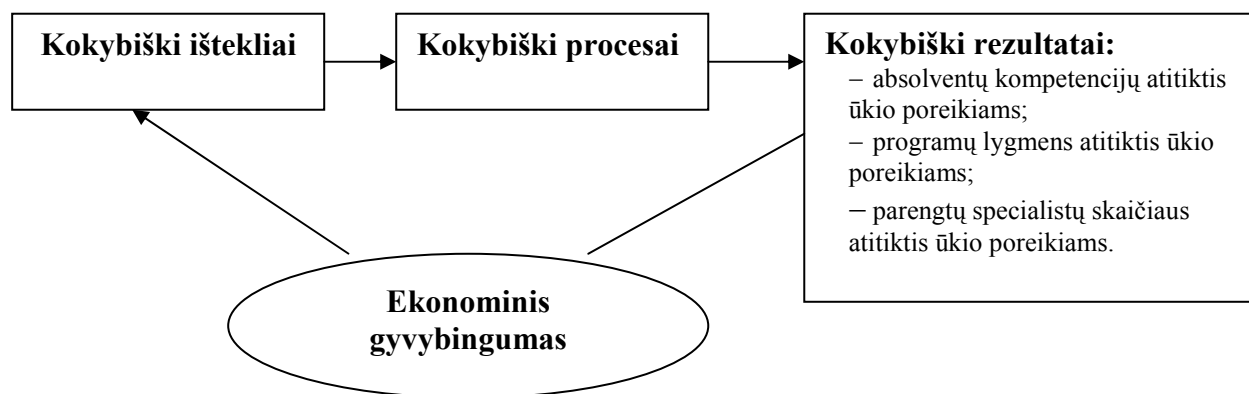
Aprūpinimas mokymo/si priemonėmis Lietuvoje buvo ir yra nepakankamas. Remiantis Profesinio mokymo metodikos centro 2007 metais atlikta mokomosios literatūros analize, profesinės mokyklos aprūpintos mokymosi medžiaga tik 20 – 27%. Tokią padėtį sąlygoja keletas veiksnių. Visų pirma, tai nuoseklios mokymo/si priemonių atnaujinimo sistemos nebuvimas. Atsisakius centralizuotos leidybos ir paskirstymo, apsirūpinimas mokymo/si priemonėmis pasidarė stichiškas: mokytojai mokymo procese naudoja bet kokią mokymo/si medžiagą bent kiek susietą su vienos ar kitos profesijos mokymu. Mokymo/si priemonės rengia patys mokytojai, naudodamiesi atsitiktinai gauta literatūra, kuri visai negarantuoja kokybės profesiniame mokyme. Kitas veiksnys, įtakojantis skurdų apsirūpinimą mokymo/si priemonėmis – inicijavimo jas rengti nebuvimas. Profesinio rengimo politika turi būti palanki sukurti galimybes atnaujinti mokymo/si priemones.

Kad išspręstų minėtas problemas, Lietuvai svarbu perimti gerą patirtį, orientuojantis į kitas Europos Sąjungos šalis, suvokti savo galimybes ir jų realizavimą. Profesinis mokymas Lietuvoje bus profesionalus, kai sudarys galimybes kokybiškai pasirengti profesinei veiklai, laiduos mokymąsi bet kuriuo amžiaus tarpsniu, užtikrins kiekvienam žmogui galimybę pasirinkti ne tik mokymosi formą, vietą ir laiką, bet ir įvairias mokymo/si priemones. Todėl būtina sukurti

efektyvią profesinio rengimo įstaigų aprūpinimo/apsirūpinimo sistemą, kuri užtikrintų jų ekonominį gyvybingumą, nuolat tirti ir analizuoti sistemos būklę bei atlikti reikiamas korekcijas.

1.6. Profesinio rengimo įstaigų ekonominio gyvybingumo rodikliai ir jų vertinimo ypatumai

Ekonominio gyvybingumo sąvoka apibūdinamas įstaigos gebėjimas optimaliai naudojant turimus išteklius teikti aukštos kokybės bei darbo rinkos poreikius atitinkančias profesinio rengimo paslaugas. Jis atspindi profesinio rengimo įstaigų ekonominę-finansinę būklę ir todėl jų gebėjimą stebėti darbo rinkos poreikius, kurti ir vykdyti kokybiškas profesinio rengimo programas, kaupiti bei išlaikyti išteklius, būtinus šioms paslaugoms teikti. 1.6.1 paveiksle ekonominis gyvybingumas yra pavaizduotas kaip grįžtamasis ryšys tarp rezultatų ir išteklių. Tik ekonomiškai gyvybingos profesinio rengimo įstaigos sugebės užtikrinti maksimalius profesinio rengimo išteklių naudojimo rezultatus, o gautas pajamas vėl protingai investuoti į išteklius, reikalingus pritaikyti mokymo programas prie besikeičiančių ekonomikos poreikių.

1.6.1 pav. Profesinio rengimo įstaigų išteklių, procesų, rezultatų ir ekonominio gyvybingumo tarpusavio ryšys.

Šaltinis: Pasirengimo optimaliai profesinio rengimo infrastruktūros plėtrai (galimybių studija) (2006). <http://www.vpvi.lt/edit/uploads/Galimybium%20studija_FINAL.pdf>.

Analizuojant ekonominio gyvybingumo rodiklių priklausomybę nuo įstaigos dydžio, profesinio mokymo įstaigos pagal mokinių skaičių skirstomos į :

- labai mažas (200 ir mažiau mokinių),

- mažas (nuo 200 iki 400 mokinių),
- vidutines (nuo 400 iki 600 mokinių),
- didelės (nuo 600 iki 1000 mokinių),
- labai didelės (daugiau kaip 1000 mokinių).

Pažymėtina, kad skirstymas į grupes yra tik sąlyginis, nes ir „didelės“ Lietuvos įstaigos yra išties gana mažos lyginant su pažangesnių užsienio šalių profesinio rengimo sistemų įstaigomis. Užsienio patirtis rodo, kad stambesnės įstaigos veikia efektyviau, nes geriau išnaudoja masto ekonomiją¹.

Įstaigų ekonominis gyvybingumas yra glaudžiai susijęs su sistemos veiklos rezultatais. Jei jie yra prasti, negalime tikėtis, kad sistemai priklausančios įstaigos pasižymės dideliu ekonominiu gyvybingumu. Profesinio rengimo sistemos atžvilgiu veiklos rezultatus atspindi pasiūlos ir paklausos suderinamumas – sistemos rengiamų specialistų atitikimas darbo rinkos poreikiams.

Profesinio rengimo įstaigų teikiamų pirminio mokymo paslaugų pasiūlos lygis vertinamas pagal profesinio rengimo įstaigose besimokančių asmenų skaičių bei jo dinamiką (pagal švietimo posričius profesinio mokymo įstaigose). Taip pat būtina atsižvelgti į tai, kad ne visi profesinio rengimo įstaigų absolventai vos baigę mokytis patenka į darbo rinką: dalis jų toliau studijuoja aukštesnio lygmens švietimo įstaigose (kolegijose, universitetuose), dalis (vaikiniai) vyksta atlikti privalomosios krašto apsaugos tarnybos, dalis išvažiuoja dirbti į užsienio valstybes ir dalis nepatenka į šalies darbo rinką dėl kitų priežasčių.

Profesinio rengimo įstaigų mokymo paslaugų paklausą lemia darbuotojų poreikis įvairiuose ūkinės veiklos sektoriuose ir jų judėjimas tarp tų sektorių, darbo jėgos atsinaujinimo ir emigracijos procesai, šalies regionų ypatumai. Kadangi labai sudėtinga tiksliai atsakyti, kiek kuriam sektoriui turėtų būti rengiama specialistų, todėl mokymo paslaugų paklausa pagal ūkinės veiklos sektorius gali būti prognozuojama atsižvelgiant į jų ekonominę perspektyvumą. Kartu ne mažiau svarbu yra nustatyti ir kitus veiksnius, kurie turi įtakos įstaigų ekonominiam gyvybingumui.

Ekonominis gyvybingumas – dažnai vartojamas terminas. Tačiau šnekamojoje kalboje jo reikšmė yra praradusi apibrėžtumą. Mikroekonomikoje ekonominis gyvybingumas suprantamas kaip santykis tarp realių ar potencialių veiklos išlaidų ir pajamų. Kitaip tariant, jei organizacijos ar firmos veiklos išlaidos viršija pajamas, ji nėra ekonomiškai gyvybinga. Taigi nagrinėjant ekonominį gyvybingumą, būtina detalai išanalizuoti įstaigų pajamas ir išlaidas, jų struktūrą.

Ekonominio gyvybingumo analizei naudojami šie nepriklausomi kintamieji: profesinio rengimo įstaigų dydis, valdymo modelis bei vykdomų programų imlumas praktinių profesinių

¹ Pasirengimo optimaliai profesinio rengimo infrastruktūros plėtrai (galimybių studija) (2006). [žiūrėta 2008-08-22].

Prieiga per internetą: <http://www.vpvi.lt/edit/uploads/Galimybiu%20studija_FINAL.pdf>

įgūdžių ugdymui reikalingai įrangai ir patalpoms. Analizei naudojami rodikliai pateikiami 1.6.1 lentelėje.

1.6.1 lentelė

Profesinio rengimo įstaigų ekonominio gyvybingumo rodikliai

Nepriklausomi kintamieji	Rodikliai	
	Išlaidų	Pajamų
Įstaigos dydis	– nepedagoginio personalo, tenkančio 1000 įstaigoje besimokančių asmenų, skaičius ir darbo užmokesčio išlaidų nepedagoginiam personalui dalis (tūkst. Lt), tenkanti 100 įstaigoje besimokančių asmenų. Šie rodikliai rodo fiksuotas nepedagoginio personalo išlaikymo išlaidas; – išlaidų infrastruktūros išlaikymui (šildymo, elektros energijos, ryšių paslaugų bei vandentiekio ir kanalizacijos išlaidų suma) dalis (tūkst. Lt), tenkanti 100 įstaigoje besimokančių asmenų. Šis rodiklis rodo fiksuotas infrastruktūros išlaikymo išlaidas; – išlaidos vieno mokinio mokymui (Lt). Šis rodiklis rodo bendrąsias išlaidas.	– vienai įstaigos vykdomai programai tenkantis ES finansuojamų projektų, kuriuose buvo dalyvauta skaičius. Šis rodiklis rodo įstaigų gebėjimą dalyvauti ES finansuojamuose projektuose; – valstybės mokamų mokymosi vietų užpildymas (proc.). Šis rodiklis rodo, kaip sugebama įsisavinti valstybės skiriamas lėšas profesiniam mokymui; – mokinių skaičius vienoje grupėje. Šis rodiklis rodo, ar racionaliai naudojami išteklių ir kaip sugebama įsisavinti valstybės skiriamas lėšas profesiniam mokymui.
Vykdomų programų imlumas praktinių profesinių įgūdžių ugdymui reikalingai įrangai ir patalpoms	– šlaidos vieno mokinio mokymui (Lt). Šis rodiklis rodo bendrąsias išlaidas.	
Valdymo modelis	Nagrinėjama, koks valdymo modelis užtikrina didesnę įstaigų ekonominę gyvybingumą. Naudojamas lyginamosios analizės metodas. Analizuojant valdymo modelio įtaką ekonominiam gyvybingumui, siekiama nustatyti loginius priežastinius ryšius. Dėl šios bei duomenų trūkumo problemos labai ribotai naudojami kiekybiniai rodikliai. Analizė atliekama trimis pjūviais: – Socialinių partnerių (visų pirma darbdavių) dalyvavimas įstaigos valdyme. – Finansinės autonomijos lygis. – Konkurencijos tarp profesinio rengimo įstaigų įtaka jų valdymo modeliui bei ekonominiam gyvybingumui.	

Sudaryta pagal „Pasirengimo optimaliai profesinio rengimo infrastruktūros plėtrai galimybių studija“ (2006).
http://www.vpvi.lt/edit/uploads/Galimybium%20studija_FINAL.pdf.

Išlaidos dažniausiai skirstomos į dvi grupes. Pirmoji – tai kintamosios išlaidos, kurios yra tiesiogiai susijusios su teikiamų paslaugų kiekiu. Profesinio rengimo įstaigų atveju šios išlaidos yra susijusios su besimokančiųjų skaičiumi ir apima tokias išlaidas, kaip atlyginimai mokytojams, sunaudojamų mokymo priemonių įsigijimas ir pan. Įstaigų lyginimas pagal šią išlaidų grupę nėra prasmingas, nes išlaidos skirsis dėl to, kad skirtingos profesinio mokymo programos yra susijusios su skirtingo dydžio išlaidomis. Antroji – tai fiksuotos išlaidos (angl. Overhead costs), kurios tiesiogiai nepriklauso nuo teikiamų paslaugų kiekio. Profesinio mokymo įstaigų atveju šios išlaidos apima infrastruktūros išlaikymo išlaidas, mokesčius už suteiktas komunalines paslaugas, išlaidas nepedagoginio personalo darbo užmokesčiui ir pan. Būtent šiai išlaidų rūšiai teiksime didžiausią dėmesį, nes ji leidžia palyginti skirtingo dydžio įstaigų išlaidas. Tuo tarpu nagrinėjant pajamas daugiausia dėmesio bus skiriama įstaigų gebėjimui įsisavinti valstybės skiriamą finansavimą bei ES paramą. Tokia išlaidų ir pajamų struktūros analizė leis nustatyti svarbiausias priežastis, kodėl vienos įstaigos yra gyvybingesnės už kitas.

Duomenys apie Šiaulių profesinio rengimo centro (Šiaulių PRC) ekonominio gyvybingumo, išteklių ir informacinių bei komunikacinių technologijų panaudojimo rodiklius surinkti pagal Šiaulių PRC administracijos darbuotojų duomenis. Kitų profesinių rengimo centrų duomenys apie ekonominio gyvybingumo, išteklių ir informacinių bei komunikacinių technologijų panaudojimo rodiklius surinkti naudojantis ITC Švietimo valdymo informacinę sistemą.

Profesinio mokymo įstaigų išlaidas geriausiai atspindi jose dirbančio nepedagoginio personalo skaičius ir jam skiriama darbo užmokesčio dalis, infrastruktūros išlaikymo išlaidos bei išlaidos vieno mokinio mokymui (1.6.2 lentelė). Įvertinat profesinio rengimo įstaigų gyvybingumą svarbu nustatyti, kaip naudojami ištekliai atitinka jose realizuojamas ugdymo programas. Technologinės pakraipos profesinio rengimo įstaigos paprastai realizuoja mokymo programas, kurios yra imlios profesinių įgūdžių ugdymui reikalingai įrangai ir patalpoms. Nepaisant to, labai svarbu užtikrinti tokių programų vykdymą bei kokybę, nes pagal šias programas išugdytų profesinio mokymo įstaigų absolventų praktiniai profesiniai įgūdžiai yra itin vertinami darbo rinkoje.

Profesinio rengimo įstaigų išteklių būklės ir informacinių bei komunikacinių technologijų panaudojimo rodikliai

Analizės rodikliai ir šaltiniai
◆ Vienam įstaigos mokiniui vidutiniškai tenkantis teorinio mokymo patalpų ar auditorijų plotas. ◆ Bendras projektinis įstaigų (tik profesinio mokymo) pajėgumas ir mokymosi vietų užpildymas. ◆ Profesinio rengimo įstaigų bendrabučių vietų užpildymas. ◆ Mokymui skirtų patalpų dalis nuo visų profesinio rengimo įstaigų turimų patalpų.
Geros, blogos ir avarinės būklės pastatų dalis.
◆ Programų dalis, kuriose naudojama daugiausiai geros, patenkinamos ir blogos būklės mokymo įranga   ▪ Dalykinės diskusijos su verslo atstovais dalyvių vertinimai. ▪ Individualių interviu su darbdaviais metu išsakyti vertinimai.
◆ Profesinio mokymo įstaigų profesijos pedagogų ekspertų, metodininkų, vyr. mokytojų procentinė dalis nuo bendro profesijos mokytojų skaičiaus.   ▪ Dalykinės diskusijos su verslo atstovais dalyvių vertinimai. ▪ Individualių interviu su darbdaviais metu išsakyti vertinimai. ▪ Profesinio rengimo įstaigų ir darbdavių pasirašytos bendradarbiavimo sutartys.
Įstaigos, iki analizuojamų metų pabaigos, gavusios ženklų ES struktūrinių fondų arba valstybės investicijų programos paramą.
◆ Vienam profesinio rengimo įstaigos mokymo ar administracijos reikmėms skirtam kompiuteriui tenkantis profesinio rengimo įstaigos mokinių ar studentų skaičius.   ◆ Profesinio rengimo įstaigų naudojamų kompiuterių techninės charakteristikos. ◆ Profesinio rengimo įstaigų kompiuterių, turinčių interneto prieigą, skaičius. ◆ Profesinio rengimo įstaigose nuotolinių studijų mokymosi medžiagos teikimui naudojamose technologijos. ◆ Profesinio rengimo įstaigų bibliotekų turimų kompiuterių skaičius.

Sudaryta pagal „Pasirengimo optimaliai profesinio rengimo infrastruktūros plėtrai galimybių studiją“ (2006).
<http://www.vpvi.lt/edit/uploads/Galimybiu%20studija_FINAL.pdf>

Profesinio rengimo išteklius sudaro mokymo infrastruktūra ir žmogiškieji ištekliai. Tai veiksniai, lemiantys profesinio mokymo proceso bei rezultatų kokybę. Be tinkamai įrengtų patalpų, nuolat atnaujinamos praktinio mokymo ar studijų įrangos ir kvalifikuoto pedagoginio personalo neįmanoma parengti darbo rinkai reikalingas kompetencijas turinčių specialistų. Mokymo infrastruktūra apima visus pagrindinio profesinio rengimo įstaigų pastatus ir mokymo įrangą.

Profesinio mokymo įstaigų pajamas, gaunamas iš jų pagrindinės veiklos, iš esmės lemia gebėjimas tinkamai panaudoti Švietimo ir mokslo ministerijos finansavimą, t.y. priimti numatytą

mokinių skaičių, kuriuo remiantis skiriamos lėšos sudaro pagrindinę įstaigų gaunamų pajamų dalį. Kitas rodiklis – aktyvus dalyvavimas ES finansuojamuose projektuose – įgyja vis didesnę reikšmę, nes šie projektai tampa svarbiausiu profesinio mokymo infrastruktūros atnaujinimo, mokymo programų ir mokytojų kvalifikacijos tobulinimo finansavimo šaltiniu. Svarbiausi rodikliai, atskleidžiantys profesinio rengimo įstaigų pajamų panaudojimo tikslingumą (o tuo pačiu ir gyvybingumą) yra valstybės apmokamų mokymosi vietų užpildymo rodiklis ir vienai įstaigos vykdomai programai tenkantis ES finansuojamų projektų skaičius.

Vertinant profesinio rengimo įstaigų gyvybingumą pagal šiuos rodiklius būtina atsižvelgti į jų geografinę padėtį, esamus ir galimus pokyčius tame šalies regione bei pokyčius visoje švietimo sistemoje.

2. ŠIAULIŲ PROFESINIO RENGIMO CENTRO MOKYMO IŠTEKLIŲ ANALIZĖ IR OPTIMIZAVIMO GALIMYBIŲ ĮVERTINIMAS

Lietuvoje yra 83 profesinės mokyklos. Iš jų 19 – profesinio rengimo centrai. Šiaulių profesinio rengimo centras – didžiausia profesinio mokymo įstaiga Lietuvoje. Čia rengiami 43 specialybių kvalifikuoti darbininkai ir tarnautojai. Besimokantieji Centre turi galimybę ne tik įgyti specialybę, pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą, bet ir turiningai leisti laisvalaikį popamokiniuose užsiėmimuose, dalyvauti įvairiuose pramoginiuose ir sportiniuose renginiuose.

2.1 Lentelė

Profesinių rengimo centrų infrastruktūros rodikliai

Eil.Nr	Mokyklių pavadinimai	Mokinių skaičius	Bendras patalpų plotas	Klasių skaičius	Klasių kambarių plotas	Dirbtuvės	Vietų skaičius mokyklos bendrabutyje	Kompiuterių klasių skaičius
1.	Alytaus profesinio rengimo centras	1507	18201.9	119	6129.57	5	0	134
2.	Kauno statybininkų rengimo centras	990	17696.98	60	1925.05	23	158	135
3.	Kėdainių profesinio rengimo centras	916	8197.58	62	3152.79	5	1020	117
4.	Lietuvos reabilitacinis profesinio rengimo centras	308	12131.59	29	1887.22	7	460	21
5.	Marijampolės profesinio rengimo centras	1887	42195.5	138	24633.16	43	510	117
6.	Tauragės profesinio rengimo centras	613	9684.74	94	4760.01	1	200	62
7.	Utenos regioninis profesinio mokymo centras	595	17066	28	5527	11	341	66
8.	Viešoji įstaiga Elektrėnų profesinio mokymo centras	585	3486.24	35	2379.24	2	130	39
9.	Vš. Į. Kauno paslaugų verslo darbuotojų profesinio r. c.	2053	9268.1	82	2795.39	13	176	14
10.	Vš. Į. Kelmės profesinio rengimo centras	519	31477	58	3022	2	422	38
11.	Viešoji įstaiga Panevėžio profesinio rengimo centras	951	21518.55	52	2741.04	31	340	62
12.	Viešoji įstaiga Telšių regioninis profesinio mokymo centras	414	3807.88	38	1587.52	1	224	48
13.	Viešoji įstaiga Vilniaus statybininkų rengimo centras	1242	33627	72	18936	43	740	78
14.	Vilniaus kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų reabilit. p.m.c.	117	4127.04	12	494.86	3	140	23
15.	Vilniaus paslaugų darbuotojų profesinio rengimo centras	692	7260.51	41	2679.66	14	0	33
16.	Vilniaus technologijų ir verslo profesinio mokymo centras	1184	15510.9	71	4600.79	14	150	125
17.	Visagino technologijos ir verslo profesinio mokymo centras	654	9256.89	30	1942.68	9	140	94
18.	Šiaulių profesinio rengimo centras	2729	35463.1	102	5400.16	47	1027	207
19.	Švenčionių profesinio rengimo centras	374	25776.21	55	2509.58	9	0	38

Sudaryta pagal Švietimo valdymo informacinės sistemos svetainės duomenis. [žiūrėta 2008-11-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.svis.smm.lt/naujas/node/11>>

Darbe analizuojami 6 profesinio rengimo centrų, kuriuose mokosi daugiau kaip 1000 mokinių: Šiaulių profesinio rengimo centro, Alytaus profesinio rengimo centro, Marijampolės profesinio rengimo centro, Viešoji įstaiga Kauno paslaugų verslo darbuotojų profesinio rengimo centro, Viešoji įstaiga Vilniaus statybininkų rengimo centro ir Vilniaus technologijų ir verslo profesinio mokymo centro mokymosi išteklių (žr 2.1 lentelė).

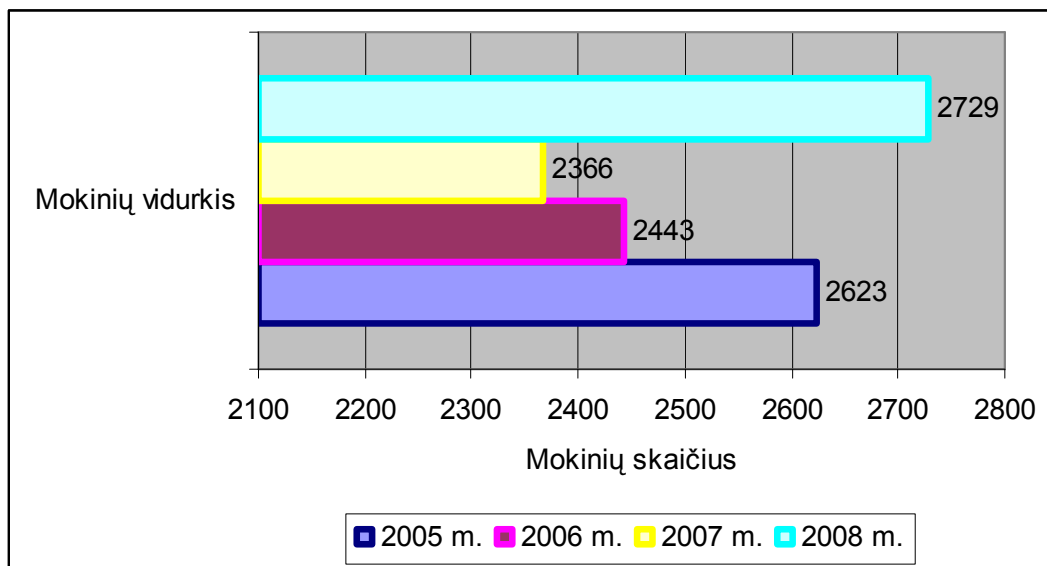
Šiaulių profesinio rengimo centras

Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. ISAK – 438 „Dėl kai kurių Šiaulių mieste esančių profesinio mokymo įstaigų reorganizavimo“, Šiaulių buitinių mokykla, Šiaulių lengvosios pramonės mokykla, Šiaulių politechnikos mokykla, Šiaulių prekybos ir verslo mokykla ir Šiaulių statybos ir komunalinių paslaugų mokykla nuo 2004 m. liepos 1 d. reorganizuotos sujungimo būdu į Šiaulių profesinio rengimo centrą. Šiaulių profesinio rengimo centre vietoje buvusių mokyklų įkurti 5 skyriai:

- Buitinių paslaugų,
- Elektronikos ir administravimo,
- Prekybos ir verslo,
- Statybos ir mechanikos bei Technologijų².

Šiaulių profesinio rengimo centras įkurtas 2004 metais.

Šiuo metu (2008 m.) jame mokosi 2800 mokiniai.

2.1 pav. Šiaulių PRC mokinių skaičius 2005 – 2008 metais

Šaltinis: autoriaus sudarytas, remiantis Šiaulių PRC duomenimis.

Pateiktame paveiksle (2.1 pav.) matyti, jog mokinių vidurkis nuo 2005 iki 2007 m. mažėjo 9,8 % arba 257 mokiniais. Tačiau šis rodiklis nuo 2007 iki 2008 m. didėjo 15,3 % arba 363 mokiniais.

² Šiaulių profesinio rengimo centras. [žiūrėta 2008-07-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.sprc.lt/lt/apiecentra.htm>>.

Bazinis augimo tempas 2005 – 2008 m. 4 % arba 106 mokiniai. Vidutinis augimo tempas, skaičiuojant grandininu būdu, per minėtą laikotarpį buvo 1,8 %, tačiau tris metus iš eilės pastebima mokinių skaičiaus mažėjimo tendencija.

Šiaulių PRC dominuoja profesijos mokytojai, kurie sudaro net 31,1 % visų darbuotojų. Vienam profesijos mokytojui tenka 20, o bendrojo lavinimo mokytojui apie 31 mokinių. Vienam nepedagoginiam darbuotojui tenka 74 mokiniai (žr. 2.2 lentelė).

2.2 Lentelė

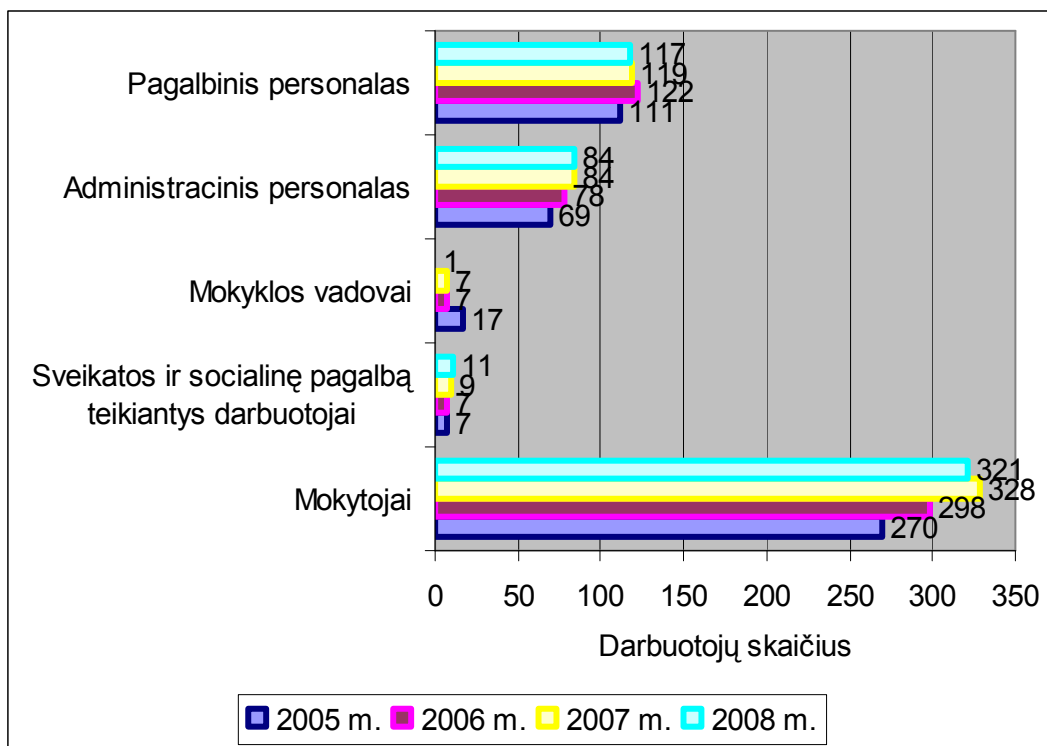
Šiaulių PRC darbuotojai pagal profesijas 2008 m.

Eil.Nr.	Darbuotojai	Etatų skaičius	Dalis (%)
1.	Profesijos mokytojai	140	31,1
2.	Profesijos mokytojas ekspertas	1	0,2
3.	Profesijos mokytojų metodininkų	16	3,5
4.	Vyresnieji profesijos mokytojai	84	18,7
5.	Bendrojo lavinimo mokytojų	90	20
6.	Mokytojų metodininkų	15	3,3
7.	Vyresnieji mokytojai	62	13,8
8.	Socialiniai pedagogai	4	0,9
9.	Sveikatos priežiūros specialistai	3	0,7
10.	Kitas personalas	35	7,8
	Iš viso	450	100

Šaltinis: autoriaus sudarytas, remiantis Šiaulių PRC duomenimis.

Centre rengiami 43 specialybių kvalifikuoti darbininkai ir tarnautojai. Suteikiamas pagrindinis ir vidurinis išsilavinimas.

Pateiktame paveiksle (2.2 pav.) matyti, jog pagalbinio personalo skaičius 2006 – 2008 m. sumažėjo 4,1 %. Minėto rodiklio vidutinis augimo tempas 2005 – 2008 m. 1,9 %. Administracinio personalo skaičius 2005 – 2007 m. išaugo 21,7 %. Šio rodiklio vidutinis augimo tempas 2005 – 2008 m. 6,9 %. Mokyklos vadovių skaičius 2005 – 2008 m. sumažėjo 16 kartų. Minėto rodiklio vidutinis mažėjimo tempas 2005 – 2008 m. 48,2 %. Sveikatos ir socialinę pagalbą teikiančių darbuotojų skaičius 2006 – 2007 m. padidėjo 57,1 %. Minėto rodiklio vidutinis augimo tempas 2005 – 2008 m. 16,9 %. Mokytojų skaičius nuo 2005 iki 2007 m. padidėjo 21,5 %. Minėto rodiklio vidutinis augimo tempas 2005 – 2008 m. 6,1 %. Visų rodiklių per 2005 – 2008 m. vidutinis augimo tempas lėtesnis nei mokinių vidutinis augimo tempas 1,8 %.

2.2 pav. Šiaulių PRC vidutinis sąlyginis darbuotojų skaičius

Šaltinis: autoriaus sudarytas, remiantis Šiaulių PRC duomenimis.

Pastaba: jei mokyklos vadovas turi pamokų, jis priskiriamas ir dėstytojų, ir vadovų kategorijai ir nurodomas du kartus. kaip mokyklos vadovas, dirbantis visą darbo laiką, ir kaip dėstytojas, dirbantis ne visą darbo laiką. Skaičiuojant vidutinį sąlyginį darbuotojų skaičių šio vadovo faktiškai dirbtas laikas (darbo valandos) taip pat paskirstomas pagal minėtas dvi darbuotojų kategorijas.

Buitinių paslaugų skyrius yra įsikūręs Vilniaus gatvėje. Skyrių sudaro 2 teorinio ir praktinio mokymo korpusai, garažas, bendrabutis. Skyriaus mokomųjų kabinetų plotas yra 1.572,82 m², praktinio mokymo dirbtuvių – 1.434 m². Šiuo metu Buitinių paslaugų skyriuje mokosi apie 782 mokinius, vidutiniškai vienam mokiniui tenka 2,01 m² – mokomųjų kabinetų, 1,83 m² - praktinio mokymo dirbtuvių. Turto likutinė vertė – 2.440.554 Lt. Pagrindinė skyriaus problema - fiziškai bei morališkai pasenusi įranga, susidėvėjusios pastatų konstrukcijos, inžinerinės sistemos. PHARE ir LR biudžeto lėšomis buvo įsigyta šiuolaikinė vienos kirpyklos įranga.

Elektronikos ir administravimo skyrius yra statytas 1961 metais. Skyrių sudaro teorinio ir praktinio mokymo korpusas bei garažas Pagėgių gatvėje. Mokamojo korpuso bendrasis plotas – 2.068 m². Skyriaus mokomųjų kabinetų plotas yra 1285 m², praktinio mokymo dirbtuvių – 478 m². Šiuo metu Elektronikos ir administravimo skyriuje mokasi apie 411 mokinių, vidutiniškai vienam mokiniui tenka 3,13 m² mokomųjų kabinetų, 1,16 m² – praktinio mokymo dirbtuvių. Pastato būklė yra patenkinama, tačiau trūksta šiuolaikinės praktinio mokymo įrangos, kadangi didžioji dalis

esamos įrangos fiziškai ir morališkai nusidėvėjo. PHARE ir LR biudžeto lėšomis buvo įsigyta šiuolaikinė elektroninės aparatūros remonto praktinio mokymo įranga.

Šiaulių profesinio rengimo centro Prekybos ir verslo skyrius yra įsikūręs 4 aukštų pastate Vytauto gatvėje. Pastato bendras naudingas plotas – 1850,4 m², mokomųjų kabinetų plotas yra 511,45 m², praktinio mokymo dirbtuvių – 393,22 m². Šiuo metu prekybos ir verslo skyriuje mokosi apie 435 mokinių, vidutiniškai vienam mokiniui tenka 4,25 m² bendrojo naudingo ploto, 1,17 m² – mokomųjų kabinetų, 0,9 m² – praktinio mokymo dirbtuvių. Pastato statybos metai – 1980, likutinė vertė - 396.144 Lt. Nors iš išorės pastato būklė atrodo gera, iš tikrųjų ją galima apibūdinti kaip blogą: daugelyje vietų skilinėja pastato sienos, trupa ir krenta žemėn keraminių plytų atplaišos iš pastato kiemo pusės.

Šiaulių profesinio rengimo centro Statybos ir mechanikos skyrius yra įsikūręs dviejose skirtingose miesto dalyse: Statybininkų ir J.Basanavičiaus gatvėse. Skyriaus padaliniai nutolę vienas nuo kito 10 km. Statybos ir mechaniko skyrių sudaro:

1. J. Basanavičiaus gatvėje – teorinio ir 2 praktinio mokymo pastatai, katilinė, bendrabutis;
2. Statybininkų gatvėje – 1 pastatas, kuriame yra teorinio ir praktinio mokymo patalpos.

Statybos ir mechanikos skyriaus mokomųjų kabinetų plotas yra 2.271m², praktinio mokymo dirbtuvių –2.307 m². Šiuo metu Statybos ir mechanikos skyriuje mokosi apie 798 mokinius, vidutiniškai vienam mokiniui tenka 2,85 m² mokomųjų kabinetų, 2,89 m² praktinio mokymo dirbtuvių. Turto likutinė vertė – 3.370.378 Lt. Viena didžiausių šio skyriaus problemų yra morališkai pasenusi nuo TSRS laikų išlikusi profesinio mokymo įranga.

Technologijų skyrius yra Gardino gatvėje. Skyrių sudaro teorinio ir praktinio mokymo korpusas bei bendrabutis. Skyriaus mokomųjų kabinetų plotas yra 1.057 m², praktinio mokymo dirbtuvių – 1976 m². Šiuo metu Technologijų skyriuje mokosi apie 514 mokinių, vidutiniškai vienam mokiniui tenka 2,06 m²– mokomųjų kabinetų, 3,83 m²– praktinio mokymo dirbtuvių. Visi skyriui priklausantys pastatai yra 1985 metų statybos, jų būklė yra patenkinama. Technologijų skyriuje, kaip ir kituose skyriuose, trūksta šiuolaikinės įrangos praktiniam mokymui.

Yra 3 bendrabučiai, kuriuose gyvena 720 mokinių³.

Misija

Teikti kokybiškas profesinio mokymo, pagrindinio ugdymo, technologinio profilio bendrojo lavinimo paslaugas, savo veikla padėti jaunimui motyvuotai pasirinkti profesiją, ugdyti asmens bendruosius gebėjimus ir norą mokytis visą gyvenimą, taip tenkinti regiono darbo rinkos poreikius bei žmogaus profesinės karjeros siekius.

³ Šiaulių profesinio rengimo centras. [žiūrėta 2008-05-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.sprc.lt/apiecentra/vizija.htm>>.

Vizija

Šiaulių profesinio rengimo centras – atvira naujovėms, visuomenės pripažinta, efektyviai naudojanti išteklius, vartotojams priimtinomis sąlygomis teikianti aukštos kokybės mokymo paslaugas profesinio mokymo įstaiga.

Tikslas

Rengti kvalifikuotus darbininkus ir tarnautojus, atitinkančius šiuolaikinį technologijų, kultūros bei gebėjimų lygį.

Uždaviniai:

1. Ugdyti pilietį, gebantį dalyvauti socialiniame gyvenime.
2. Ugdymo procesą orientuoti į individualias mokinių savybes.
3. Diegti vidinę ugdymo kokybės užtikrinimo sistemą.
4. Ugdymo procese taikyti darnaus vystymosi švietimo nuostatas.
5. Rengtis vidurinio ugdymo programos akreditacijai.
6. Tobulinti ir plėtoti socialinę partnerystę.
7. Sudaryti sąlygas darbuotojų kvalifikacijai kelti.
8. Užtikrinti mokinių saugumą.
9. Ugdyti sveikos gyvensenos nuostatas, gerinti mokinių užimtumą.
10. Plėtoti mokinių informavimo ir socialinės bei specialiosios pagalbos sistemą.
11. Gerinti buitines gyvenimo sąlygas bendrabučiuose.
12. Siekti aktyvesnės mokinių tėvų integracijos bendruomenėje.
13. Įgyvendinti europos sąjungos paramos projektus.
14. Modernizuoti centro infrastruktūrą, aprūpinti ugdymo procesą materialiniais ištekliais.

Paslaugos:

- Meno dirbinių iš odos gamyba,
- Minkštų baldų ir automobilių salonų restauravimas,
- Interjero apipavidalinimas,
- Kompiuterio ir organizacinės technikos paslaugos
- Siuvimo paslaugos,
- Kirpimas,
- Manikiūras,
- Floristika,
- Tekstų rinkimas, įforminimas, spausdinimas, maketavimas kompiuterine technika,
- Laminavimas,
- Reklaminių bukletų, kvietimų, vizitinių kortelių, proginių atviručių ir kalendorių gamyba,
- Nuotraukų, dokumentų skenavimas ir apdorojimas,

- I-III kartos radijo imtuvų ir televizorių taisymas,
- Metalo tekimas, frezavimas,
- Svečių aptarnavimas pokyliuose,
- Proginų tortų gamyba,
- Suvirinimo ir santechnikos darbai,
- Automobilių techninė priežiūra ir remontas,
- Mūro ir apdailos darbai,
- Medienos apdirbimo ir dailidžių darbai,
- Korpusinių baldų gamyba.

Alytaus profesinio rengimo centras

Alytaus profesinio rengimo centras (Alytaus PRC) susikūrė 2004-aisiais, sujungus Alytaus pramonės ir prekybos, Alytaus siuvėjų ir Alytaus statybininkų mokyklas.

Alytaus profesinio rengimo centre veikia šie skyriai:

- Pramonės ir prekybos skyrius, turintis padalinį Alytaus pataisos namuose.
- Paslaugų verslo skyrius.
- Statybos technologijų ir verslo skyrius.

Alytaus PRC mokosi 1562 mokiniai, per metus perkvalifikuojama apie 120 bedarbių. Centre galima mokytis pagal 53 pagrindinio profesinio mokymo programas, 37 darbo rinkos mokymo programas, 4 programų kvalifikaciją galime įsigyti eksternu.

Centre dirba 218 darbuotojų, iš jų 1 ekspertė, 14 mokytojų metodininkų, 60 vyr. mokytojų.

Centras bendrabučio neturi.

Alytaus profesinio rengimo centro bendras patalpų plotas 18201,95 m². Centre veikia regioninis kompiuterinis mokymo centras, mokomoji mokinių bendrovė „Sėkmė“, visuomeninė organizacija sporto ir kultūros klubas „Jaunystė“, 16 popamokinės veiklos būrelių⁴.

Marijampolės profesinio rengimo centras

Regioninis Marijampolės profesinio rengimo centras (Marijampolės PRC) įsteigtas 2000m. liepos 1d. vykdant Lietuvos profesinių mokyklų tinklo optimizavimą. Į centrą buvo sujungtos tuometinės Marijampolės politechnikos mokykla, Marijampolės statybininkų mokykla, Marijampolės žemės ūkio mokykla, Vilkaviškio ir Kudirkos Naumiesčio žemės ūkio mokyklos, Marijampolės griežtojo režimo pataisos darbų kolonijos mokymo skyrius bei jo filialas Kybartuose. Šių mokyklų bazėje buvo įkurti paslaugų, statybos, metalo ir mechanizacijos, Vilkaviškio, Kudirkos Naumiesčio ir pataisos namų skyriai.

Marijampolės PRC veikia šie skyriai:

⁴ Alytaus profesinio rengimo centras. [žiūrėta 2008-03-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.aprc.lt/html/index.php>>.

- Vystymo skyrius,
- Gimnazijos skyrius,
- Statybos ir mechanikos skyrius,
- Paslaugų skyrius,
- Vilkaviškio skyrius,
- Kudirkos Naumiesčio skyrius,
- Pataisos namų skyrius.

Šiuo metu Marijampolės PRC mokosi 1970 moksleiviai, dirba 320 darbuotojai, iš kurių 86 profesijos mokytojų, 53 bendrojo lavinimo mokytojai.

Centre veikia 11 popamokinės veiklos būrelių.

Centre rengiami 21 specialybių kvalifikuoti darbininkai ir tarnautojai. Yra 2 bendrabučiai, kuriuose gali apsigyventi 510 mokinių⁵.

Marijampolės profesinio rengimo centro bendras patalpų plotas 9763 m².

Kauno paslaugų verslo darbuotojų profesinio rengimo centras

Centre vykdomos neuniversitetinės studijos pagal 2007-06-14 sutartį su Danijos Baltijos jūros tarptautine akademija (BALTIC SEA INTERNATIONAL ACADEMY), dėl neuniversitetinių studijų programų vykdymo, pasirašytą direktorių Lars Veslov ir Laimutės Anužienės.

Šiuo metu centre vykdomos pagrindinės veiklos: pagrindinis profesinis mokymas, bendrasis lavinimas bei darbo rinkos mokymas.

Centre mokosi 2021 mokinys.

Mokiniam suteikiama galimybė įgyti pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą. Praėjusių metų valstybinių brandos egzaminų rezultatai rodo, jog centro mokiniai gali sėkmingai studijuoti aukštosiose mokyklose.

Centre dirba 323 darbuotojų, iš jų 280 pedagoginiai darbuotojai iš jų: 9 mokslų daktarai, 14 doktorantų, 58 magistras, 11 magistrantų.

Centre rengiami 21 specialybių kvalifikuoti darbininkai ir tarnautojai. Yra 1 bendrabutis, kuriame gali apsigyventi 176 mokiniai.

Kauno paslaugų verslo darbuotojų profesinio rengimo centro bendras patalpų plotas 9268.1 m².

Viešoji įstaiga Vilniaus statybininkų rengimo centras

2000 07 01 metais buvo įsteigta Vilniaus statybininkų mokykla, sujungus dvi dideles mokyklas, turinčias senas jaunųjų statybininkų rengimo tradicijas:

⁵ Marijampolės profesinio rengimo centras. [žiūrėta 2008-10-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.mprc.lt/index.php?page=60&lang=lt>>.

- Vilniaus 1-ąją (vieną seniausių profesinių mokyklų Respublikoje) statybininkų mokyklą;
- Vilniaus 3-iąją statybininkų mokyklą.

2004 07 01 mokykla buvo reorganizuota į Viešąją įstaigą Vilniaus statybininkų rengimo centrą.

Centre rengiami 6 specialybių kvalifikuoti darbininkai ir tarnautojai.

Yra 2 bendrabučiai, kuriuose gyvena 660 mokinių.

Mokosi 1242 mokiniai.

Centre dirba 231 darbuotojų, iš jų 86 pedagoginiai darbuotojai⁶.

Centro bendras patalpų plotas 33627 m².

Vilniaus technologijų ir verslo profesinio mokymo centras

Vilniaus technologijų ir verslo profesinio mokymo centras įkurtas 2004 metų liepos 1 dieną, reorganizavus sujungimo būdu Vilniaus 1 – ąją politechnikos, Vilniaus 2 – ąją politechnikos, Vilniaus 3 –ąją politechnikos bei Vilniaus radioelektronikos ir tiksliosios mechanikos mokyklas. Centras įkurtas vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. ISAK – 439 „Dėl Vilniaus 1 – osios politechnikos, Vilniaus 2 –osios politechnikos, Vilniaus 3 –osios politechnikos bei Vilniaus radioelektronikos ir tiksliosios mechanikos mokyklų reorganizavimo“.

Vilniaus TVPMC veikia šie skyriai:

- Administravimo ir paslaugų skyrius,
- Energetikos ir mechatronikos skyrius,
- Transporto ir verslo skyrius,
- Radioelektronikos ir tiksliosios mechanikos skyrius⁷.

Centre mokosi 1150 mokinių, dirba 223 darbuotojai, iš kurių 143 mokytojai, 23 administracijos darbuotojai 54 pagalbinis personalas ir 3 personalas teikiantis profesionalią pagalbą.

Centre rengiami 43 specialybių kvalifikuoti darbininkai ir tarnautojai.

Yra 1 bendrabutis, kuriame gali apsigyventi 150 mokinių.

Centro bendras patalpų plotas 15510,93 m².

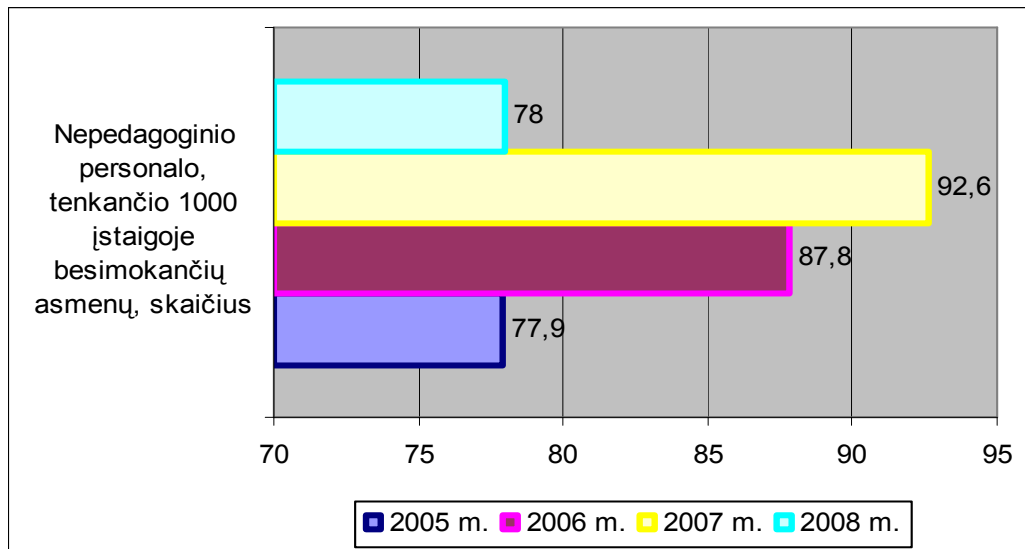
⁶ Viešoji įstaiga Vilniaus statybininkų rengimo centras. [žiūrėta 2008-04-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.vsrc.lt/apiemus.html>>.

⁷ Vilniaus technologijų ir verslo profesinio mokymo centras. [žiūrėta 2008-05-03]. Prieiga per internetą: <http://www.vtvpms.vilnius.lm.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=30>.

2.1. Šiaulių PRC ekonominio gyvybingumo rodikliai

Išlaidos

Kiekviena įstaiga nepriklausomai nuo jos dydžio turi aiškiai apibrėžtą administracinio bei pagalbinio personalo skaičiaus minimumą, t.y. kiekvienoje įstaigoje turi būti direktorius, finansininkas, ūkvedys, pagalbinių darbuotojai. Masto ekonomija lemia tai, kad didelėse įstaigose minėtas personalas aptarnauja gerokai didesnę besimokančiųjų skaičių nei mažose įstaigose.

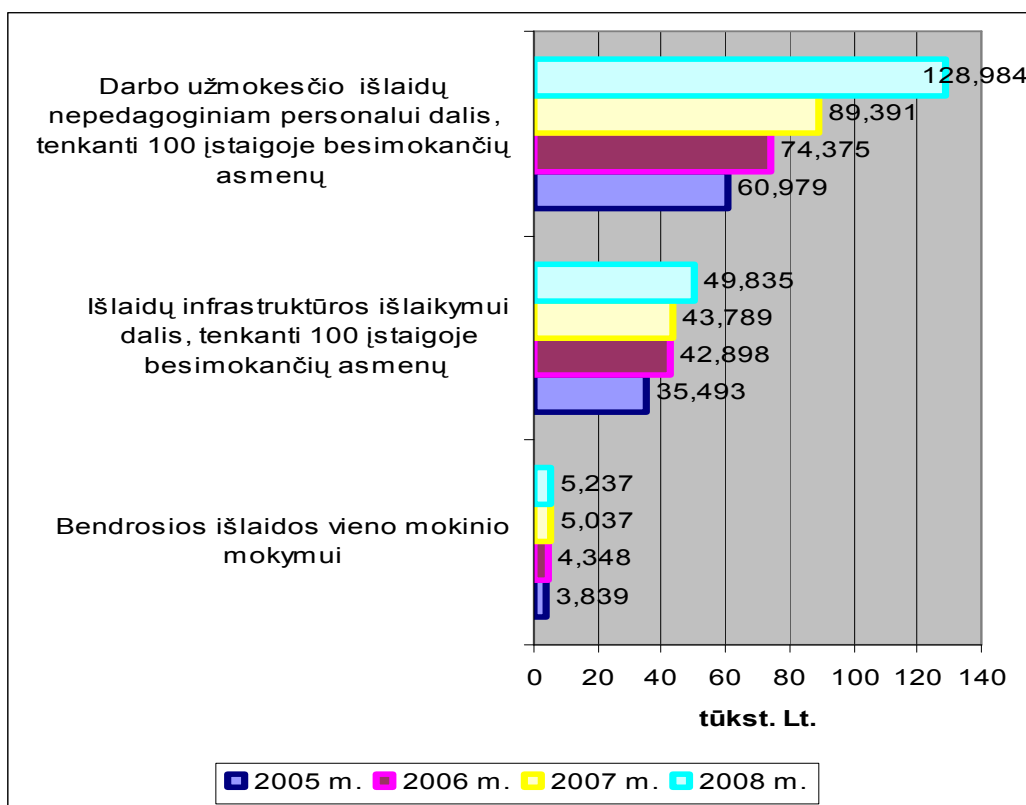

2.1.1 pav. Nepedagoginio personalo, tenkančio 1000 įstaigoje besimokančių asmenų, skaičius

Šaltinis: autoriaus sudarytas, remiantis Šiaulių PRC duomenimis.

2.1.1 paveiksle matyti jog nepedagoginio personalo skaičius, tenkantis 1000 įstaigoje besimokančių asmenų, išaugo 18,9 % (nuo 2005 iki 2007 metų). Per 2007 – 2008 m. šis rodiklis sumažėjo 15,8 %. Nepedagoginio personalo skaičiaus, tenkančio 1000 įstaigoje besimokančių asmenų, mažėjimą 2008 m. lėmė išaugęs mokinių skaičius (lyginant su 2007 m. 15,3 % arba 363 mokiniai). Toks nepedagoginio personalo skaičiaus mažėjimas didina Šiaulių PRC mokymo išteklių panaudojimo efektyvumą.

Per 2005 – 2008 m. nepedagoginio personalo skaičiaus, tenkančio 1000 įstaigoje besimokančių asmenų, augimo tempas padidėjo 1,001 karto. Vidutinis augimo tempas per tą patį laikotarpį buvo 1,007 karto.

2.1.2 pav. Darbo užmokesčio nepedagoginiam personalui, infrastruktūros išlaikymui ir vieno mokinio mokymui išlaidų rodikliai

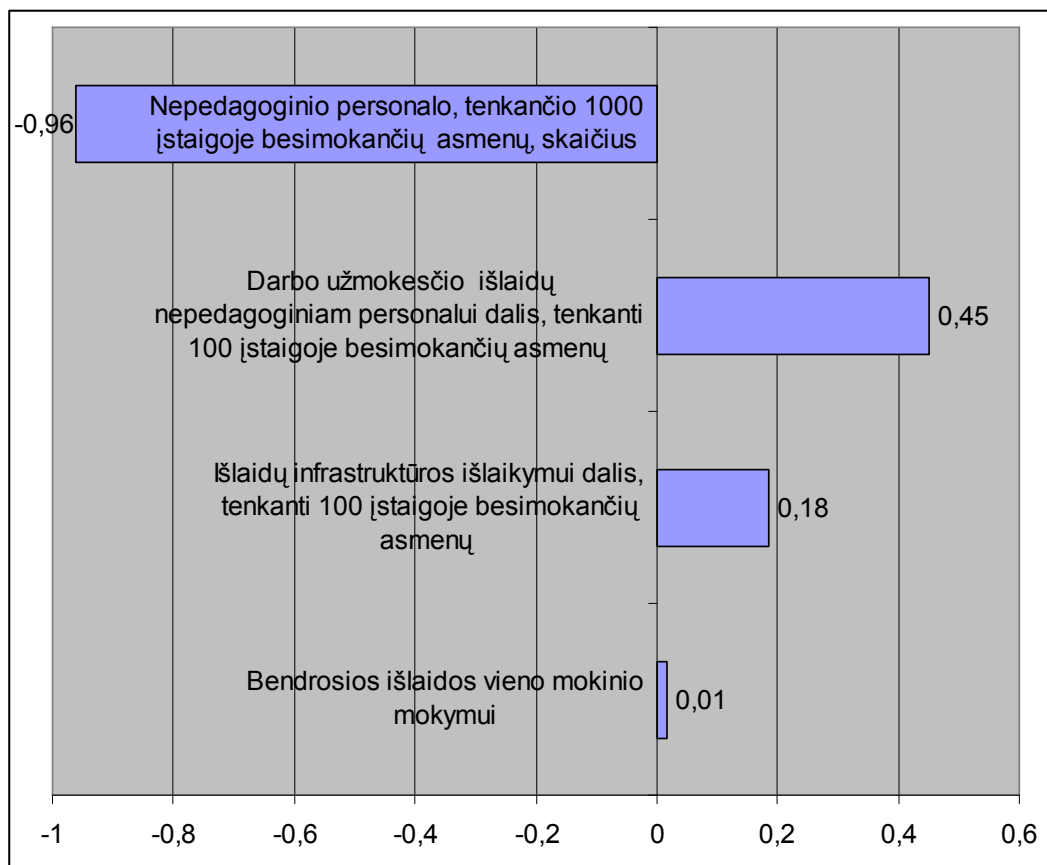
Šaltinis: autoriaus sudarytas, remiantis Šiaulių PRC duomenimis.

Pateiktame paveiksle (2.1.2 pav.) matyti, jog išlaidų rodikliai 2005 – 2008 m. kasmet didėjo. Sparčiausiai augo darbo užmokesčio išlaidų nepedagoginiam personalui dalis (tūkst. Lt), tenkanti 100 įstaigoje besimokančių asmenų. Augimo tempas 1,11 karto arba 68,005 tūkst. Lt. Vidutinis augimo tempas per tą patį laikotarpį buvo 28,8 %. Tokį šio rodiklio augimą lėmė kasmet didėjančios išlaidos nepedagoginio personalo atlyginimams (2005 – 2008 m. išaugo 1,2 karto arba 1920,5 tūkst. Lt.). Kadangi nepedagoginio personalo skaičius kito neženkiai (2005 – 2008 m. 4,4 % arba 9 darbuotojai), o išlaidos nepedagoginio personalo atlyginimams tik didėjo, galima teigti, jog šio rodiklio pokyčiui įtakos turėjo darbo užmokesčio didinimas.

Didelėms miestuose veikiančioms profesinio mokymo įstaigoms tenka mažesnės infrastruktūros išlaikymo išlaidos, nes joms išlaikyti reikia santykinai mažiau bendro patalpų ploto (atsižvelgiant į besimokančių asmenų skaičių). 2.1.2 paveiksle matyti, jog išlaidų infrastruktūros išlaikymui dalis (tūkst. Lt), tenkanti 100 įstaigoje besimokančių asmenų 2005 – 2008 m. padidėjo 40,4 % arba 14,342 tūkst. Lt. Vidutinis augimo tempas per minėtą laikotarpį buvo 12,2 %. Šio rodiklio augimui daugiausiai įtakos turėjo padidėjusios išlaidos šildymui (2005 – 2008 m. 59 %

arba 323 tūkst. Lt.), elektros energijai (2005 – 2008 m. 38,6 % arba 85 tūkst. Lt.), vandentiekiiui (2005 – 2008 m. 17,3 % arba 17 tūkst. Lt.) ir ryšiams (2005 – 2008 m. 6 % arba 4 tūkst. Lt.).

Bendrosios išlaidos vieno mokinio mokymui 2005 – 2008 m. padidėjo 36,4 % arba 1,398 tūkst. Lt. Vidutinis augimo tempas per minėtą laikotarpį buvo 11 %. Minėto rodiklio augimą įtakojo padidėjusios išlaidos nepedagoginio personalo atlyginimui (2005 – 2008 m. 120 % arba 1920 tūkst. Lt.) ir pedagogų atlyginimui (2005 – 2008 m. 36 % arba 1420 tūkst. Lt.).

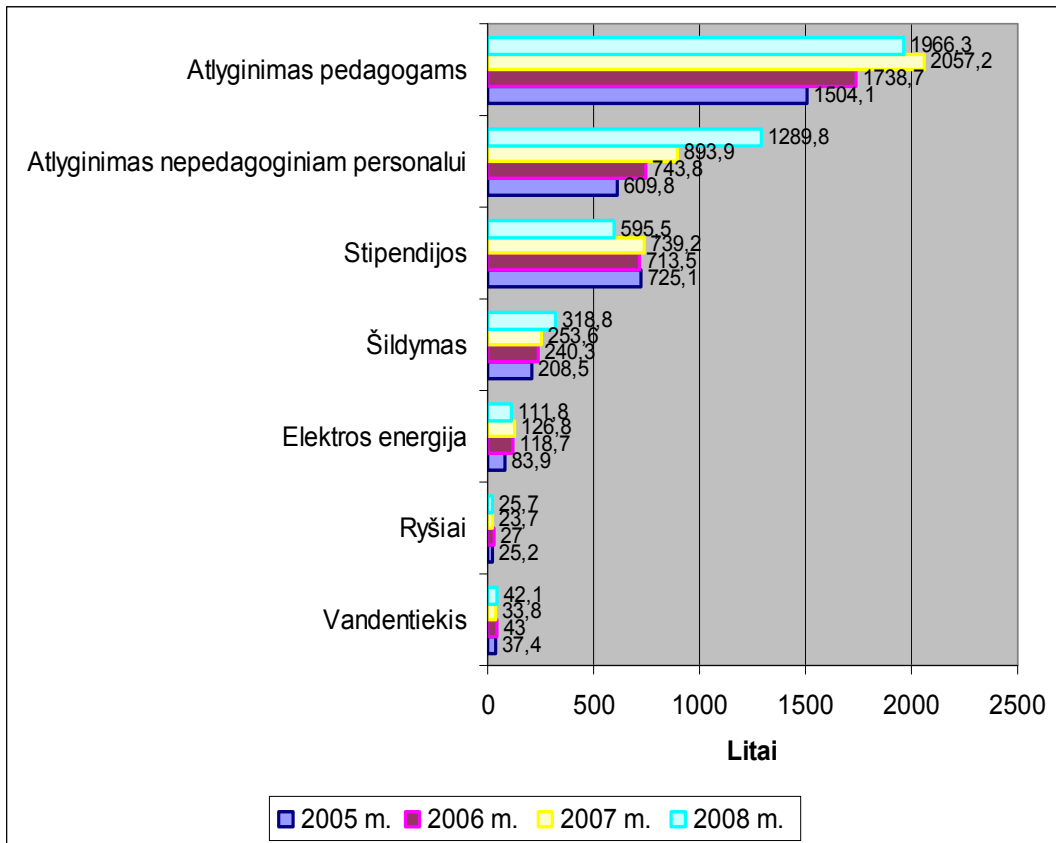

2.1.3 pav. Mokymo išlaidų ir vidutinio mokinių skaičiaus pokyčių 2005 – 2008 m. tarpusavio sąryšio (koreliacijos) koeficientai.

Šaltinis: autoriaus sudarytas, remiantis Šiaulių PRC duomenimis.

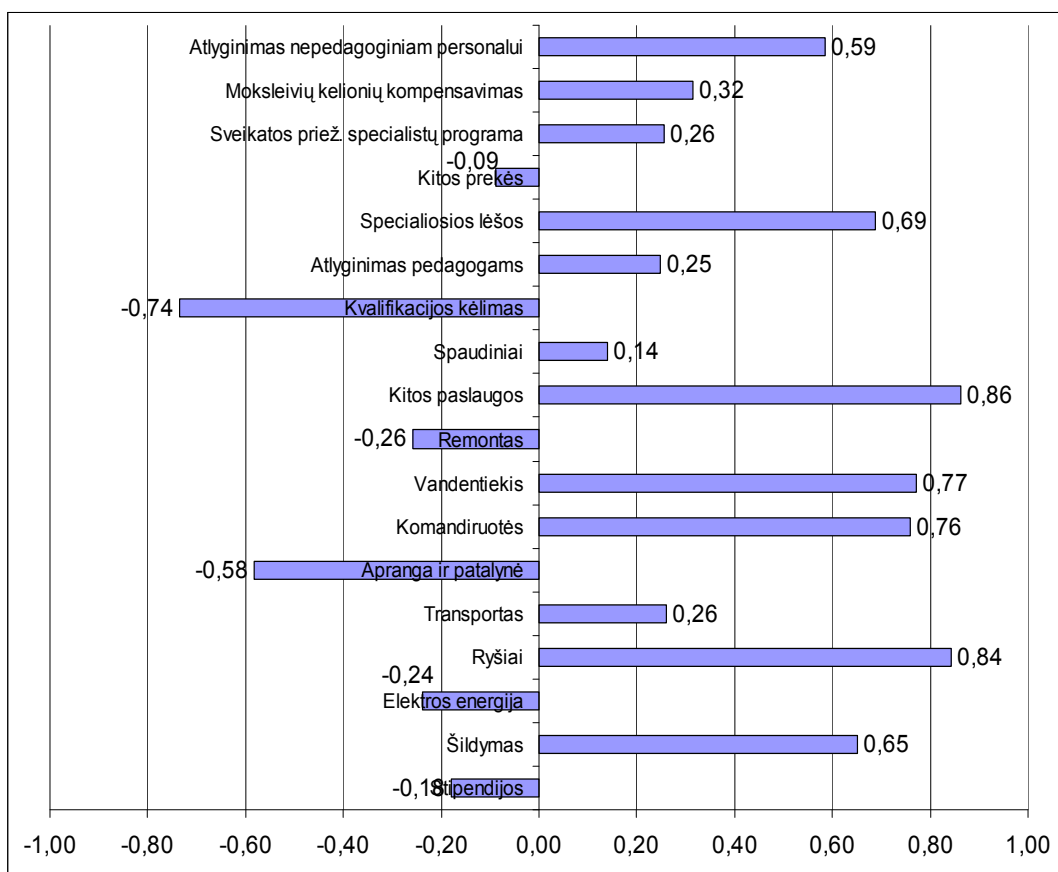
Paskaičiavus tarpusavio ryšio tarp vidutinio mokinių skaičiaus ir nepedagoginio personalo, tenkančio 1000 besimokančių asmenų koreliacijos koeficientą matome, kad tarp šių rodiklių yra atvirkštinis ryšys (žr. 2.1.3 pav.).

Didėjant mokinių skaičiui analogiškai didėja darbo užmokesčio išlaidų nepedagoginiam personalui dalis, tenkanti 100 besimokančių asmenų (koef. 0,45 ryšys vidutinis). Išlaidų infrastruktūros išlaidymui dalis, tenkanti 100 besimokančių asmenų (koef. 0,18) ir bendrosios išlaidos vieno mokinio mokymui (koef. 0,01), rodiklių ryšys labai silpnas. Minėto rodiklio silpną koreliaciją paaiškina skirtingas vidutinis augimo tempas. Mokinių skaičiaus vidutinis augimo tempas 1,78 %, o bendrųjų išlaidų vieno mokinio mokymui vidutinis augimo tempas 10,98 %.

2.1.4 pav. Išlaidos pedagogų atlyginimams, nepedagoginio personalo atlyginimams, stipendijoms, šildymui, elektros energijai, ryšiams ir vandentekiui tenkančios vienam mokiniui.
Šaltinis: autoriaus sudarytas, remiantis Šiaulių PRC duomenimis.

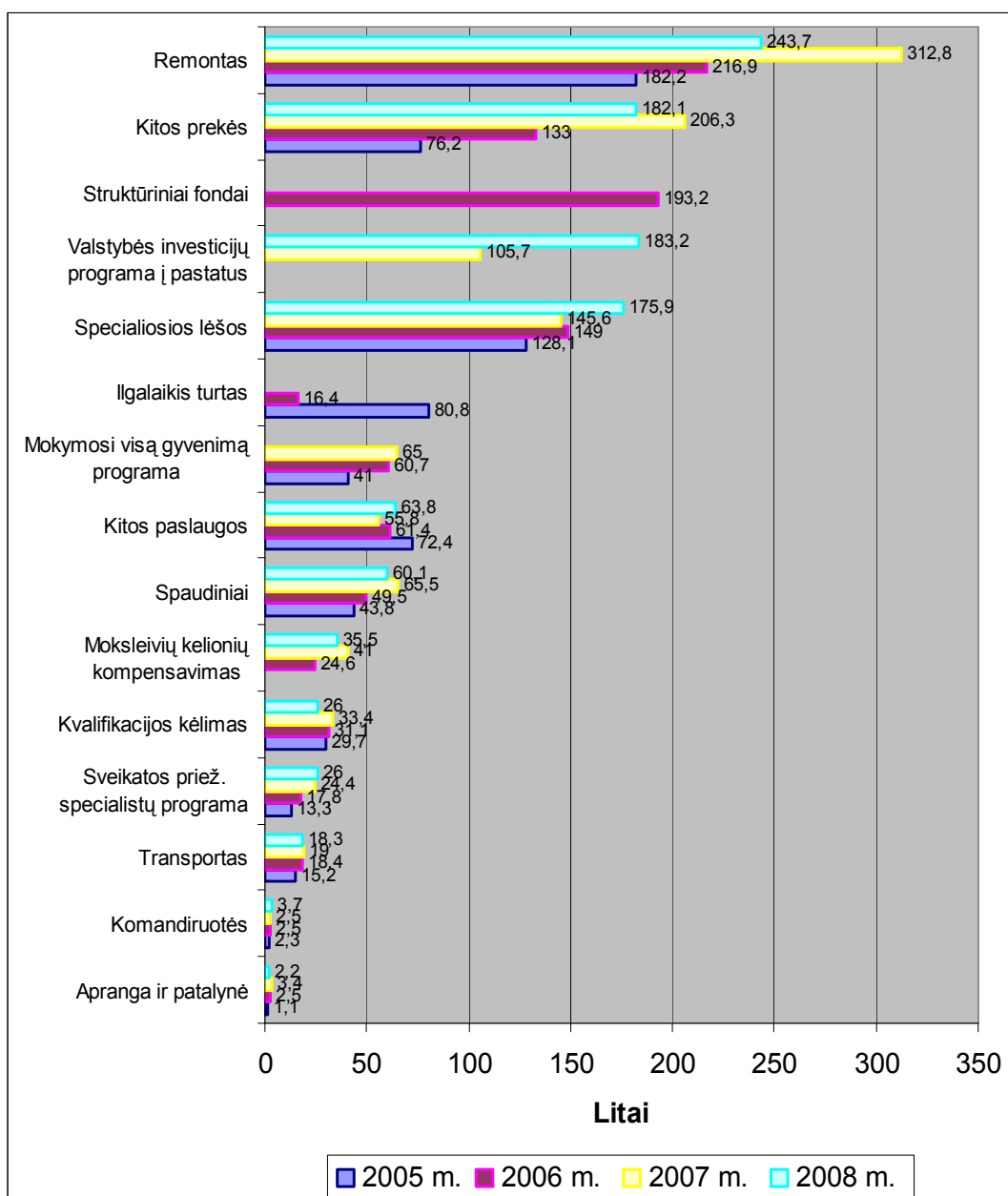
Iš pateikto paveikslo matyti (2.1.4 pav.), jog išlaidos šildymui ir atlyginimai nepedagoginiam personalui nuolat augo. Vidutinis šildymo išlaidų augimo tempas 23,6 % per metus. Vidutinis atlyginimo nepedagoginiam personalui išlaidų augimo tempas 45,5 % per metus. Išlaidos šildymui per 2005 – 2008 m. padidėjo 52,9 %, padidėjimas lyginant 2007 – 2008 m. 25,7 %. Atlyginimai nepedagoginiam personalui per 2005 – 2008 m. padidėjo 111,5 %, o lyginant 2007 – 2008 m. 44,2%. Atlyginimai pedagogams ir išlaidos elektros energijai lyginant 2007 – 2008 m., mažėjo atitinkamai 4,4 % ir 11,8 %. Išlaidos ryšiams ir vandentekiui per 2005 – 2008 m. kito neproporcingai, atitinkamai 2 % ir 12,6 % litai vienam mokiniui per metus. Skiriamų išlaidų stipendijoms kasmet (išskyrus 2007 m.) tenka mažiau. 2005 – 2008 m. išlaidos stipendijoms sumažėjo 9,7 %. Didžiausias šių išlaidų 2005 – 2008 m. vidutinis augimo tempas: nepedagoginio personalo atlyginimo 28,8 %, šildymo 15,5 %, elektros energijos 12,2 %, pedagogų atlyginimo 9,8 %, vandentiekio 6 % ir ryšių 1 %. Didžiausias vidutinis mažėjimo tempas 2005 – 2008 m. stipendijoms – 5,8 %.

2.1.5 pav. Mokymo išlaidų ir vidutinio mokinių skaičiaus pokyčių 2005 – 2008 m. tarpusavio sąryšio (koreliacijos) koeficientai.

Šaltinis: autoriaus sudarytas, remiantis Šiaulių PRC duomenimis.

Didėjant mokinių skaičiui (2.1.5 pav.) analogiškai didėja išlaidos kitoms paslaugoms (koef. 0,86), ryšiams (koef. 0,84), vandentiekiui (koef. 0,77), komandiruotėms (koef. 0,76), specialiosioms lėšoms (koef. 0,69), šildymui (koef. 0,65), atlyginimas nepedagoginiam personalui (koef. 0,59). Likusios išlaidos nekoreliuoja, t.y. stipendijoms (koef. 0,42), moksleivių kelionių kompensavimui (koef. 0,32), sveikatos priežiūros specialistų programai (koef. 0,26), transportui (koef. 0,26), atlyginimas pedagogams (koef. 0,25) ir spaudiniams (koef. 0,14). Tuo tarpu, skirtos išlaidos kinta skirtingai nei mokinių skaičius: išlaidų kvalifikacijos kėlimui (koef. – 0,74), aprangai ir patalynėi (koef. – 0,58), remontui (koef. – 0,26), elektros energijai (koef. – 0,24) ir kitoms prekėms (koef. – 0,09) pokyčių yra atvirkštinis ryšys. Tai reiškia, kad didėjant mokinių skaičiui minėtos išlaidos turėjo tendenciją mažėti.

2.1.6 pav. Kintamosios išlaidos mokymo infrastruktūrai.

Šaltinis: autoriaus sudarytas, remiantis Šiaulių PRC duomenimis.

Didžiausias augimo tempas per 2005 – 2007 m. būdingas išlaidoms aprangai ir patalynėi 209 %, kitoms prekėms 170,7 %, remontui 71,7 %, programai „Mokymosi visą gyvenimą“ 58,5 %, spaudiniams 49,5 %, moksleivių kelionių kompensavimui 44,3 %, transportui 25 % ir kvalifikacijos kėlimui 12,4 % (2.1.6 pav.). Šių rodiklių išlaidų kitimo tempas 2007 – 2008 m. mažėjo: aprangai ir patalynėi 35,3 %, kvalifikacijos kėlimui 22,2 %, remontui 22,1 %, moksleivių kelionių kompensavimui 13,4 %, kitoms prekėms 11,7 %, spaudiniams 8,3 % ir transportui 3,7 %. Minėtų rodiklių pokytį galima sieti su mokinių skaičiumi, kuris nuo 2005 – 2007 m. sumažėjo 9,8 % , o 2008 m. padidėjo 15,3 %.

Išlaidos didėjo sveikatos priežiūros specialistų programai 95,5 %, specialiosioms lėšoms (išskyrus 2007 m.) 37,3 % ir komandiruotėms 60,9 %.

Nekasmet skiriamos lėšos mokymosi visą gyvenimą programai (2005 – 2007 m.), moksleivių kelionių kompensavimui (2006 – 2008 m.), valstybės investicijų programai pastatams (2007 ir 2008), ilgalaikiam turtui (2005 ir 2006 m.) ir struktūriniam fondui (2006 m.).

Per 2005 – 2008 m. išlaidos išaugo: kitoms prekėms 2,3 karto, aprangai ir patalynei 2 kartus, sveikatos specialistų priežiūros programai 1,9 karto, komandiruotėms 1,6 karto, remontui 1,3 karto, specialiosioms lėšoms 1,3 karto, spaudiniams 1,3 karto ir transportui 1,2 karto.

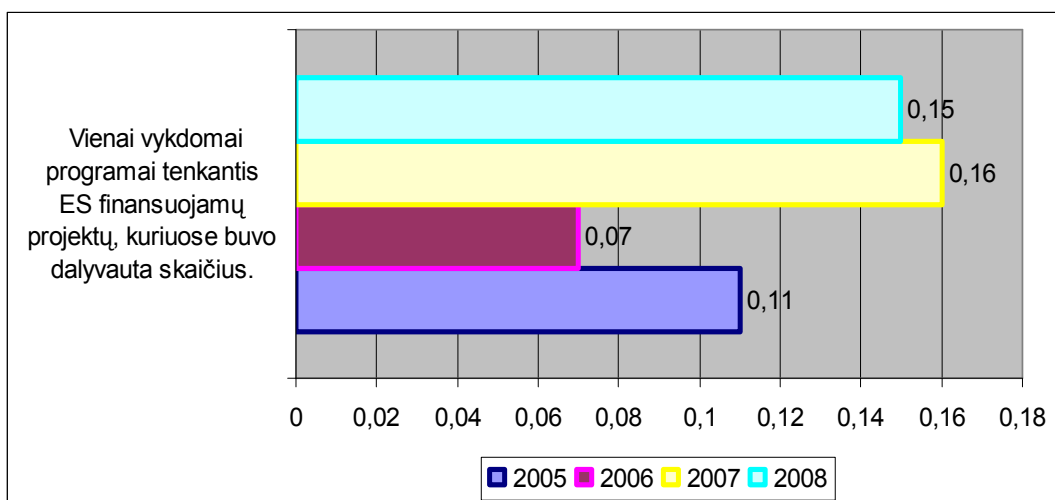
Per 2005 – 2008 m. išlaidos sumažėjo kitoms paslaugoms 0,8 ir kvalifikacijos kėlimui 0,8 karto.

Didžiausias šių išlaidų 2005 – 2008 m. vidutinis augimo tempas: aprangos ir patalynės 42,7 %, kitoms prekėms 39,3 %, sveikatos priežiūros specialistų programai 25,7 %, komandiruotėms 18,9 %, remontui 13,7 %, spaudiniams 12,3 %, specialioms lėšoms 11,6 % ir transportui 6,9 %. Didžiausias vidutinis mažėjimo tempas 2005 – 2008 m. kvalifikacijos kėlimo – 3,4 % ir kitų paslaugų išlaidos – 3,3 %.

Apibendrinant analizės duomenis galima teigti, kad per analizuojamą laikotarpį sparčiausiai augo išlaidos mokinių aprangai ir patalynei, kitoms prekėms, remontui, spaudiniams, moksleivių kelionių kompensavimui, transportui. Tačiau analogijas su mokinių skaičiaus pokyčiu galima pastebėti tik analizuojant išlaidas komunaliniams patarnavimams ir atlyginimui nepedagoginiam personalui. Tuo tarpu išlaidos pedagogų atlyginimams ir jų kvalifikacijos kėlimui turėjo tendenciją mažėti arba augo ne taip sparčiai kaip mokinių skaičius.

2.1.1 Šiaulių PRC pajamų rodikliai

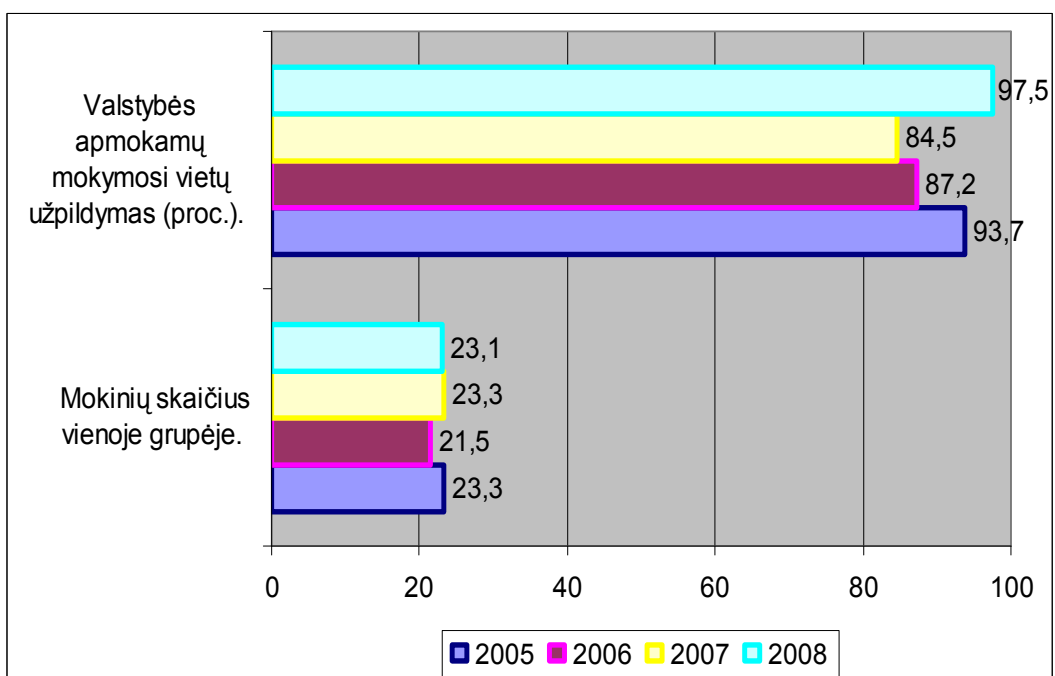
Vienai vykdomai programai tenkantis ES finansuojamų projektų, kuriuose buvo dalyvauta, skaičius kito nepastoviai. Nuo 2005 m. iki 2006 m. šis rodiklis sumažėjo 36,4 %, o nuo 2007 m. iki 2008 m. sumažėjo 6,25 % (2.1.1.1 pav.).

2.1.1.1 pav. Vienai vykdomai programai tenkantis ES finansuojamų projektų, kuriuose buvo dalyvauta skaičius.

Šaltinis: autoriaus sudarytas, remiantis Šiaulių PRC duomenimis.

Valstybės apmokamų vietų užpildymo 2005 – 2007 m. mažėjimo tempas 9,8 % (2.1.8 pav.). Tačiau 2008 m. šis rodiklis sparčiai išaugo 15,4 %. Mokinių skaičius vienoje grupėje kito nežymiai. 2005 ir 2007 m. mokinių skaičių grupėje buvo vienodas 23,3 mokinio. Mokinių skaičius mažėjo 2006 m. 7,7 % ir 2008 m. 0,86 %.

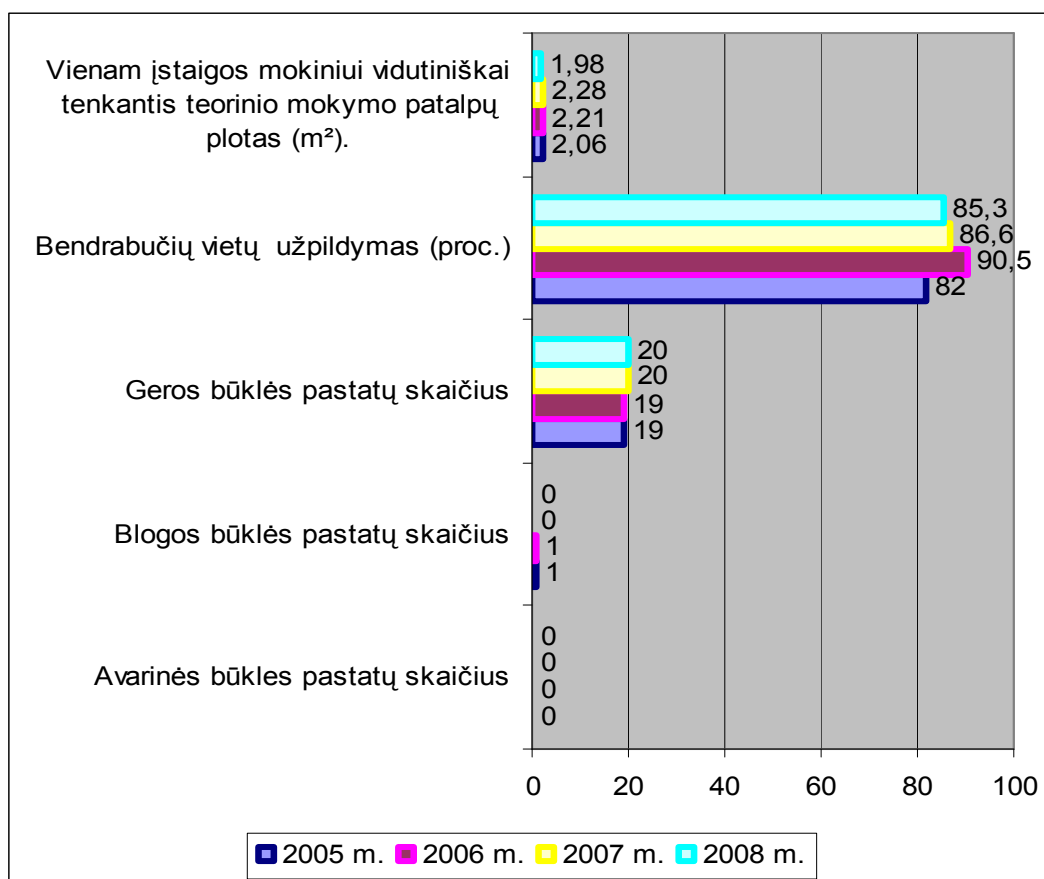

2.1.1.2 pav. Šiaulių PRC valstybės apmokamų mokymosi vietų užpildymas ir vidutinis mokinių skaičius vienoje grupėje.

Šaltinis: autoriaus sudarytas, remiantis Šiaulių PRC duomenimis.

Per 2005 – 2008 m. valstybės apmokamų vietų užpildymo augimas sumažėjo 1,04 karto, o per tą patį laikotarpį mokinių skaičiaus vienoje grupėje sumažėjimas – 0,99 karto.

2.1.2 Šiaulių PRC išteklių būklės rodikliai

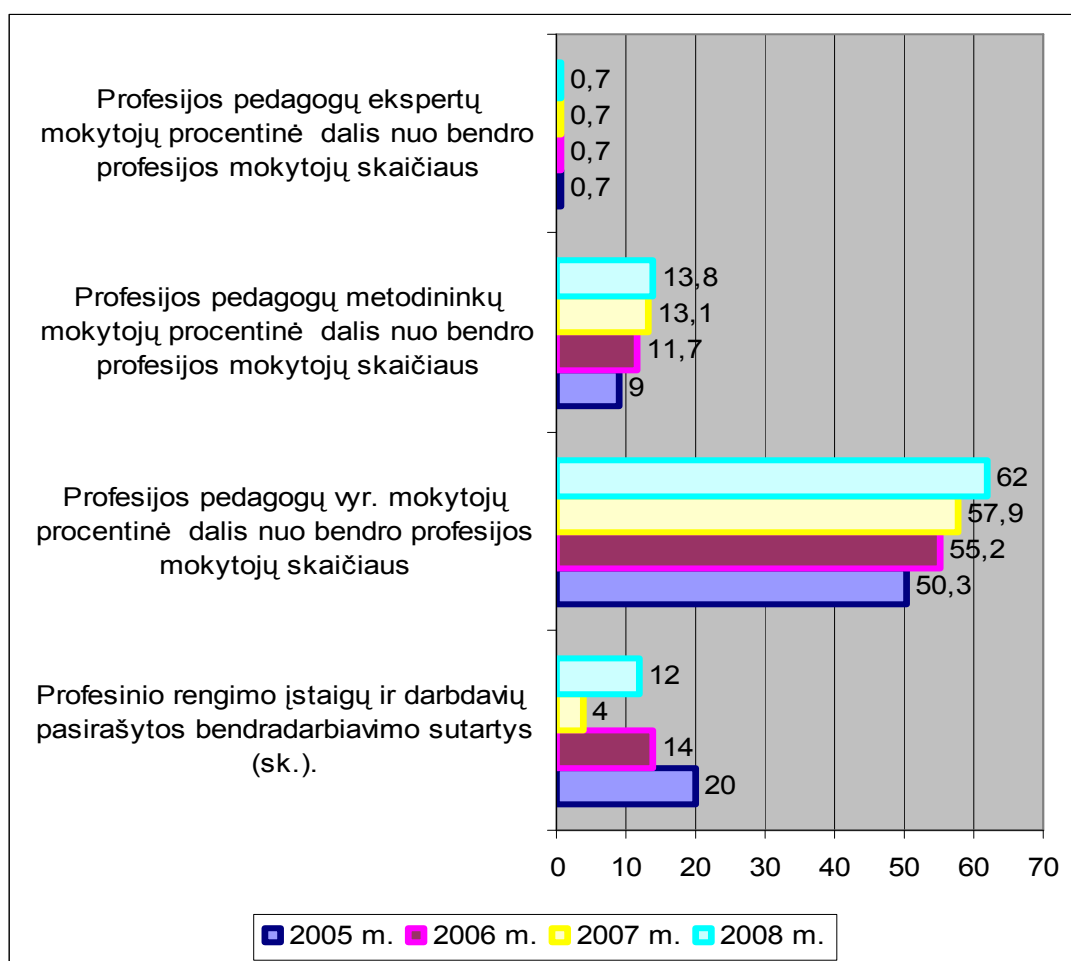
2.1.2.1 pav. Šiaulių PRC mokymo infrastruktūra.

Šaltinis: autoriaus sudarytas, remiantis Šiaulių PRC duomenimis.

Vienam įstaigos mokiniui vidutiniškai tenkantis teorinio mokymo patalpų plotas 2005 – 2007 m. augo 10,7 % (2.1.2.1 pav). 2008 m. Šis rodiklis sumažėjo 13,1 %. Bendrabučių vietų užpildymas nuo 2005 iki 2006 m. augo 10,4 %, tačiau 2006 – 2008 m. rodiklis mažėjo 5,7 %. 2005 – 2006 m. geros ir blogos būklės pastatų skaičius buvo vienodas 19 ir 1, 2007 – 2008 m. geros būklės pastatų skaičius išaugo 5,3 %. Avarinės būklės pastatų nenurodyta.

Per 2005 – 2008 m. vienam įstaigos mokiniui vidutiniškai tenkantis teorinio mokymo patalpų plotas sumažėjo 0,96 karto, o per tą patį laikotarpį bendrabučių vietų užpildymas išaugo 1,04 karto.

Didėjant mokinių skaičiui, mažėja vienam įstaigos mokiniui vidutiniškai tenkantis teorinio mokymo patalpų plotas. Šio rodiklio atvirkštinis ryšys ypač stiprus (koef. – 0,99).

2.1.2.3 pav. Šiaulių PRC ekspertų, metodininkų, vyr. mokytojų mokytojų dalis nuo bendro mokytojų skaičiaus, su darbdaviais pasirašytos sutartys.

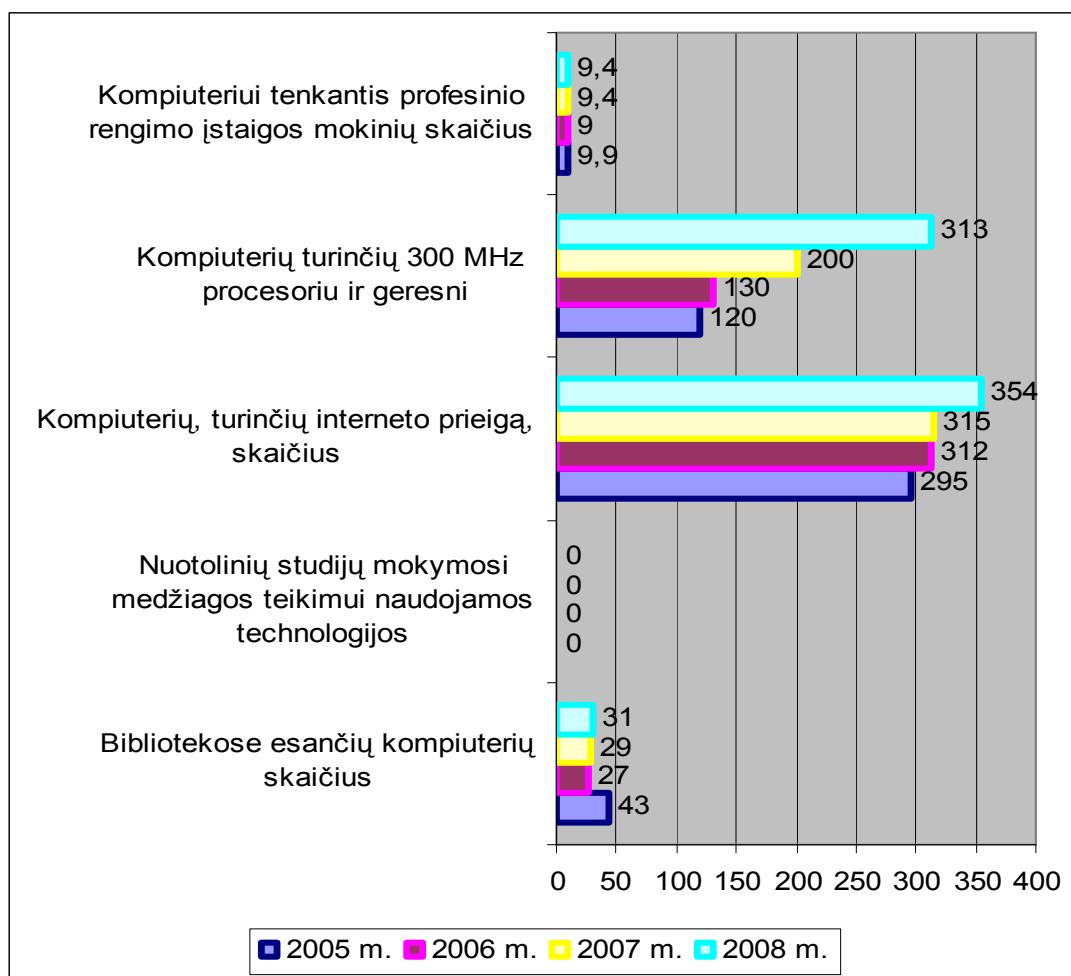
Šaltinis: autoriaus sudarytas, remiantis Šiaulių PRC duomenimis.

Profesijos pedagogų ekspertų mokytojų procentinė dalis nuo bendro profesijos mokytojų skaičiaus nekito (2.1.2.3 pav.). Profesijos pedagogų metodininkų mokytojų procentinė dalis nuo bendro profesijos mokytojų skaičiaus augo 53,3 %. Profesijos pedagogų vyr. mokytojų procentinė dalis nuo bendro profesijos mokytojų skaičiaus augo 23,3 %. Šiaulių PRC ir darbdavių pasirašytos bendradarbiavimo sutartčių skaičius 2005 – 2007 m. sumažėjo net 80 %. 2007 – 2008 m. padidėjo tris kartus.

Per 2005 – 2008 m. profesijos pedagogų metodininkų ir vyr. mokytojų procentinė dalis nuo bendro profesijos mokytojų skaičiaus augo atitinkamai 1,53 ir 1,23 karto.

Per 2005 – 2008 m. profesinio rengimo įstaigų ir darbdavių pasirašytų bendradarbiavimo sutarčių sumažėjo 0,6 karto.

Profesijos pedagogų ekspertų, metodininkų ir vyr. mokytojų procentinė dalis nuo bendro profesijos mokytojų skaičiaus su vidutinio mokinių skaičiaus pokyčiu koreliuoja silpnai, atitinkamai koeficientai 0, – 0,06 ir 0,16. Didėjant mokinių skaičiui didėja pasirašytų bendradarbiavimo sutarčių. Šio rodiklio ryšys stiprus (koef. 0,56).

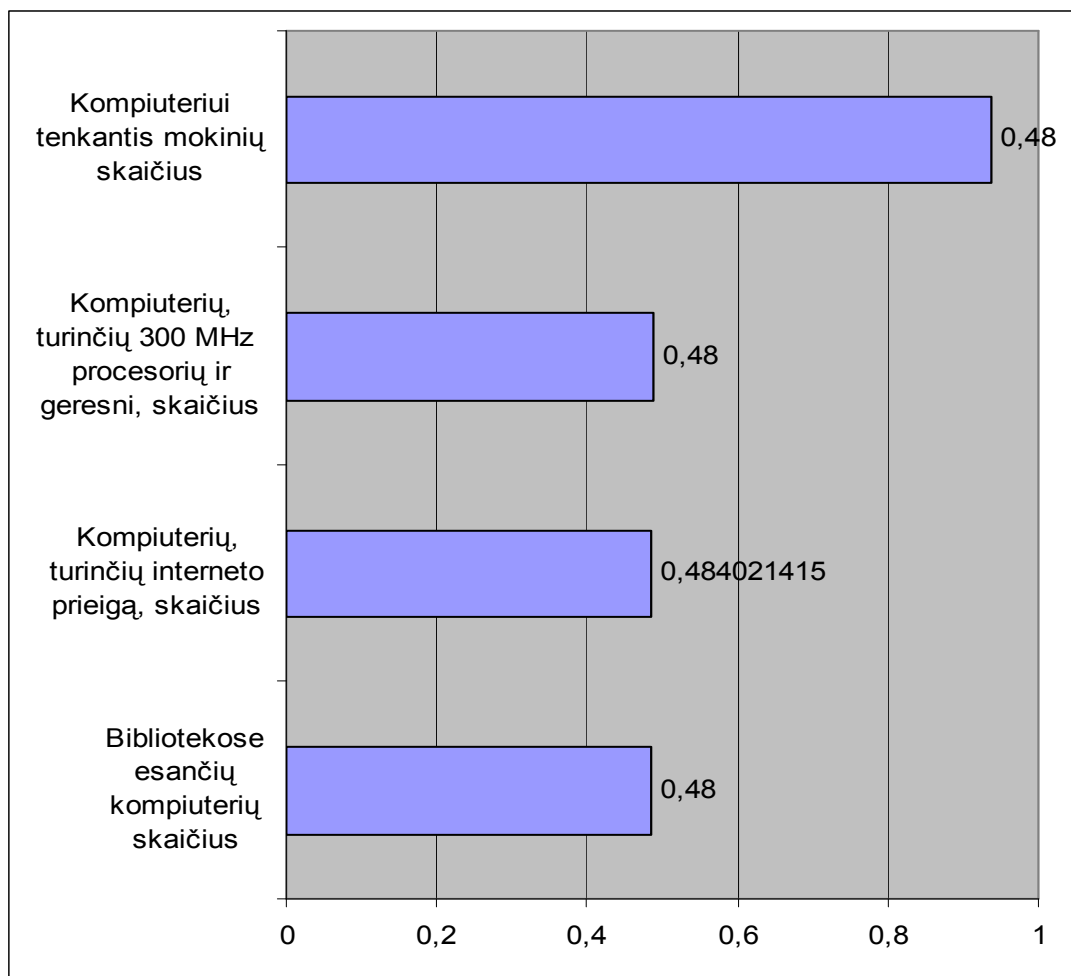

2.1.2.5 pav. Šiaulių PRC aprūpinimas kompiuteriais

Šaltinis: autoriaus sudarytas, remiantis Šiaulių PRC duomenimis.

Vienam kompiuteriui tenkantis mokinių skaičius 2005 – 2006 m. mažėjo 9,1 %. 2006 – 2007 m. padidėjo 4,4 % (2.1.2.5 pav.). 2007 – 2008 m. išliko toks pat – 9,4 mokinio. Kompiuterių, turinčių 300MHz procesorių, ir geresnių, turinčių interneto prieigą, skaičius kasmet augo: augimo pokytis atitinkamai 2005 – 2008 m. 160,8 % ir 2005 – 2008 m. 20 %. Nuotolinių studijų mokymosi medžiagos teikimui technologijos nenaudojamos. Bibliotekose esančių kompiuterių skaičius 2005 – 2006 m. mažėjo 37,2 %, 2006 – 2008 m. šis rodiklis išaugo 14,8 %.

Per 2005 – 2008 m. vienam kompiuteriui tenkantis profesinio rengimo įstaigos mokinių skaičius ir bibliotekose esančių kompiuterių skaičius mažėjo atitinkamai 0,94 ir 0,72 karto.

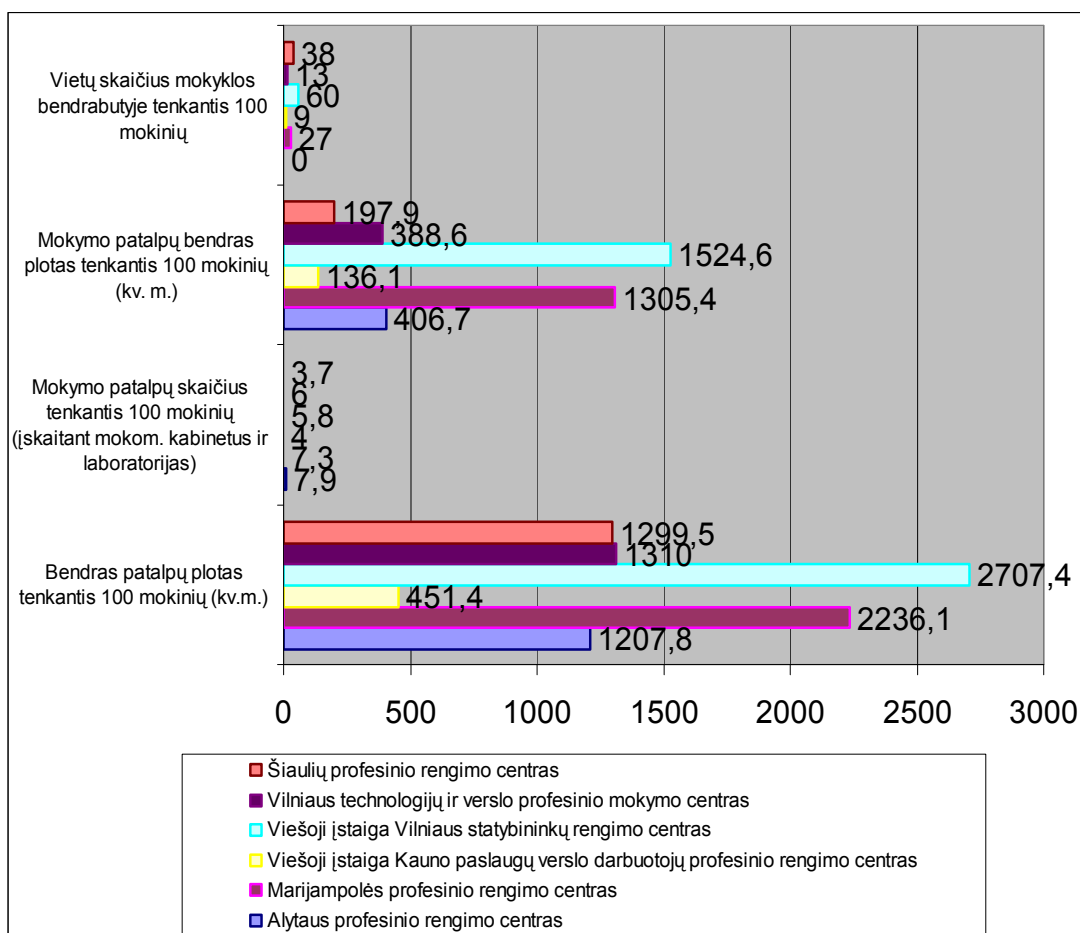
2.1.2.6 pav. Koreliacija su vidutinio mokinių skaičiaus pokyčiu

Šaltinis: autoriaus sudarytas, remiantis Šiaulių PRC duomenimis.

Didėjant mokinių skaičiui, didėja ir mokinių skaičius vienam kompiuteriui. Šio rodiklio koreliacinis ryšys ypač stiprus (koef. 0,93) (2.1.2.6 pav.). Kompiuterių, turinčių 300 MHz procesorių ir geresnių, skaičius, kompiuterių, turinčių interneto prieigą, skaičius ir bibliotekose esančių kompiuterių skaičiaus koreliacijos koeficientas vienodas 0,48 (vidutinio stiprumo). Nuotolinėms studijoms naudojamos technologijos koreliacijos koeficientas 0.

Palyginus 2005 – 2008 m. vienam kompiuteriui tenkančių mokinių skaičiaus vidutinį mažėjimo tempą (– 1,6 %) su mokinių skaičiaus vidutiniu augimo tempu (1,8 %) galima teigti, jog nors skirtumas šių rodiklių nežeklus, tačiau kinta skirtingai.

2.2. Lietuvos profesinio rengimo įstaigų išteklių panaudojimo lyginamoji analizė

2.2.1 pav. Profesinių mokymo įstaigų patalpų, tenkančių 100 mokinių, rodikliai

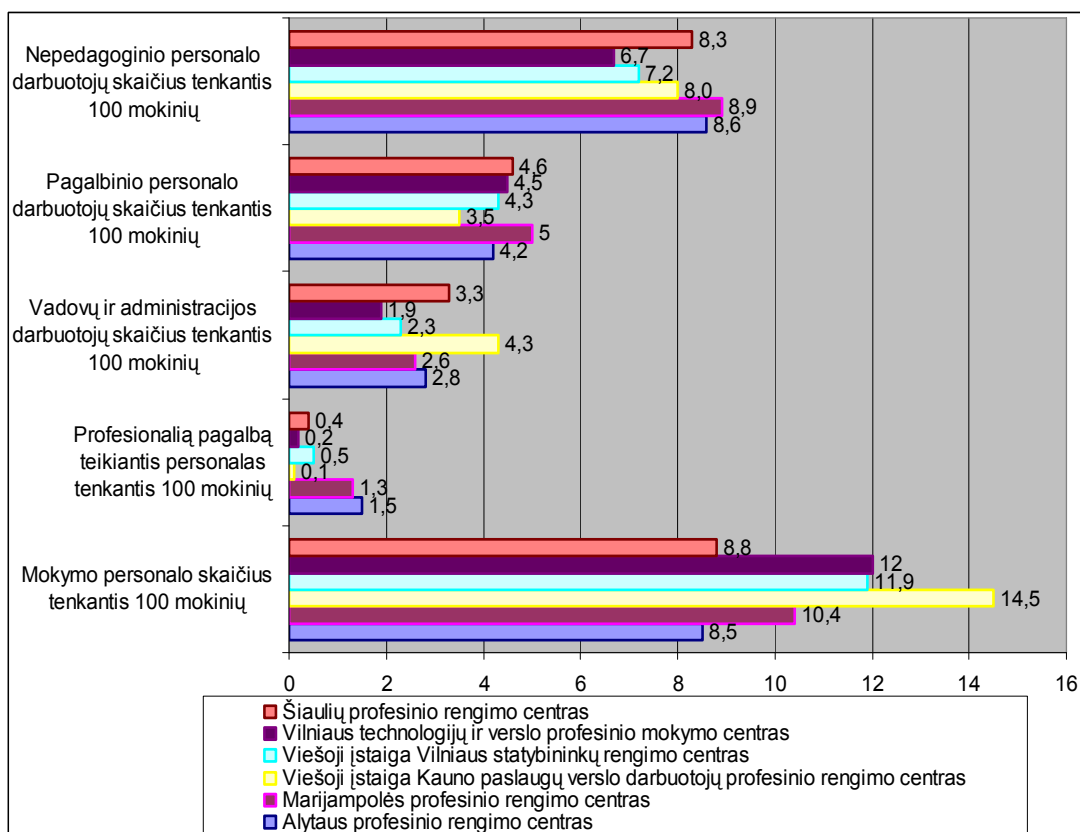
Šaltinis: autoriaus sudarytas, remiantis švietimo valdymo informacinę sistema 2007 – 2008 m.m. duomenys.

Pateiktame paveiksle (2.2.1 pav.) matyti, jog centrų pagal bendrą patalpų plotą tenkanti 100 mokinių daugiausiai ploto tenka Vš. Į. Vilniaus SRC (2707,4 kv.m.). Vidutiniškai vienam centrui tenka 1535,4 kv.m.. Analizuojant šį rodiklį labiausiai išsiskiria Vš. Į. Vilniaus SRC, kurio bendras plotas didesnis beveik 600 %, negu Vš. Į. Kauno paslaugų verslo darbuotojų PRC (451,4 kv.m.). Pagal minėtą rodiklį optimaliausiai išnaudoja patalpas Vš. Į. Kauno paslaugų verslo darbuotojų PRC (451,4 kv.m.), Alytaus PRC (1207,8 kv.m.), Šiaulių PRC (1299,5 kv.m.), Vilniaus technologijų ir verslo PRC (1310 kv.m.), Marijampolės PRC (2236,1 kv.m.) ir Vš. Į. Vilniaus SRC (2707,4 kv.m.).

Daugiausiai apgyvendinti mokinių bendrabutyje 100 mokinių gali Vš. Į. Vilniaus SRC (60 vietų), Šiaulių PRC (38 vietas), Marijampolės PRC (27 vietas), Vilniaus technologijų ir verslo PRC (13 vietų), Vš. Į. Kauno paslaugų verslo darbuotojų PRC (9 vietas) ir Alytaus PRC bendrabučio neturi. Vidutiniškai vienam centrui tenka 24 vietos 100 mokinių.

Mažiausias mokymo patalpų bendras plotas tenkantis 100 mokinių yra Vš. Į. Kauno paslaugų verslo darbuotojų PRC (136,1 kv.m.), Šiaulių PRC (197,9 kv.m.), Vilniaus technologijų ir verslo PRC (388,6 kv.m.), Alytaus PRC (406,7 kv.m.), Marijampolės PRC (1305,4 kv.m.), Vš. Į. Vilniaus SRC (1524,6 kv.m.). Vidutiniškai vienam centrui tenka 660 kv.m. mokymo patalpų 100 mokinių.

Mažiausias mokymo patalpų skaičius 100 mokinių tenka Šiaulių PRC (3,7 patalpos), Vš. Į. Kauno paslaugų verslo darbuotojų PRC (4 patalpos), Vš. Į. Vilniaus SRC (5,8 patalpos), Vilniaus technologijų ir verslo PRC (6 patalpos), Marijampolės PRC (7,3 patalpos) ir Alytaus PRC (7,9 patalpos). Vidutiniškai vienam centrui tenka 5,8 mokymo patalpos 100 mokinių.

2.2.2 pav. Profesinių mokymo įstaigų personalo darbuotojų, tenkančių 100 mokinių, rodikliai

Šaltinis: autoriaus sudarytas, remiantis švietimo valdymo informacinę sistema.

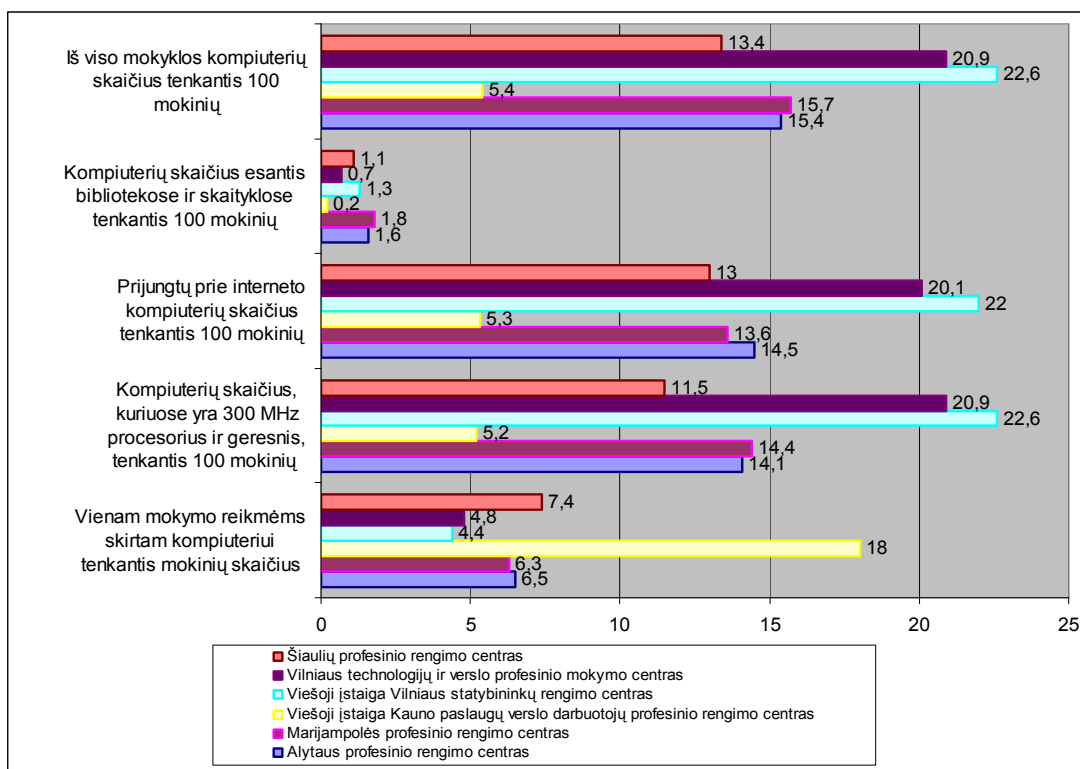
Pateiktame paveiksle (2.2.2 pav.) matyti, jog centrų pagal nepedagoginio personalo skaičių, tenkanti 100 mokinių, mažiausiai darbuotojų tenka Vilniaus technologijų ir verslo PRC (6,7 darbuot.). Vidutiniškai vienam centrui tenka 7,95 nepedagoginio darbuotojo. Analizuojant šį rodiklį paaiškėjo, jog daugiausiai nepedagoginių darbuotojų tenka Marijampolės PRC (8,9 darbuot.), Alytaus PRC (8,6 darbuot.), Šiaulių PRC (8,3 darbuot.), Vš. Į. Kauno paslaugų verslo darbuotojų PRC (8 darbuot.), Vš. Į. Vilniaus SRC (7,2 darbuot.) ir Vilniaus technologijų ir verslo PRC (6,7 darbuot.). Kuo didesnis minėtų darbuotojų skaičius tuo didesnes išlaidas patiria mokymo įstaiga.

Pagalbinio personalo darbuotojų skaičius, tenkantis 100 mokinių, didžiausias yra Marijampolės PRC (5 darbuot.), Šiaulių PRC (4,6 darbuot.), Vilniaus technologijų ir verslo PRC (4,5 darbuot.), Vš. Į. Vilniaus SRC (4,3 darbuot.), Alytaus PRC (4,2 darbuot.), Vš. Į. Kauno paslaugų verslo darbuotojų PRC (3,6 darbuot.). Vidutiniškai vienam centrui tenka 4,3 pagalbinio personalo darbuotojo.

Vadovų ir administracijos darbuotojų skaičius, tenkantis 100 mokinių, didžiausias yra Vš. Į. Kauno paslaugų verslo darbuotojų PRC (4,3 darbuot.), Šiaulių PRC (3,3 darbuot.), Alytaus PRC (2,8 darbuot.), Marijampolės PRC (2,6 darbuot.), Vš. Į. Vilniaus SRC (2,3 darbuot.) ir Vilniaus technologijų ir verslo PRC (1,9 darbuot.). Vidutiniškai vienam centrui tenka 2,8 vadovo, administracijos darbuotojo.

Profesionalią pagalbą teikiančio personalo skaičius, tenkantis 100 mokinių, didžiausias yra Alytaus PRC (1,5 darbuot.), Marijampolės PRC (1,3 darbuot.), Vš. Į. Vilniaus SRC (0,5 darbuot.), Šiaulių PRC (0,4 darbuot.), Vilniaus technologijų ir verslo PRC (0,2 darbuot.) ir Vš. Į. Kauno paslaugų verslo darbuotojų PRC (0,1 darbuot.). Vidutiniškai vienam centrui tenka 0,6 profesionalią pagalbą teikiančio darbuotojo.

Mokymo personalo skaičius, tenkantis 100 mokinių, didžiausias yra Vš. Į. Kauno paslaugų verslo darbuotojų PRC (14,5 darbuot.), Vilniaus technologijų ir verslo PRC (12 darbuot.), Vš. Į. Vilniaus SRC (11,9 darbuot.), Marijampolės PRC (10,4 darbuot.), Šiaulių PRC (8,8 darbuot.) ir Alytaus PRC (8,5 darbuot.). Vidutiniškai vienam centrui tenka 11 mokymo personalo darbuotojų.

2.2.3 pav. Informacinių bei komunikacinių technologijų panaudojimo rodikliai.

Šaltinis: autoriaus sudarytas, remiantis švietimo valdymo informacinę sistema.

Iš pateikto paveikslo matyti (2.2.3 pav.), jog daugiausiai kompiuterių 100 mokinių tenka yra Vš. Į. Vilniaus SRC (22,6 kompiut.), Vilniaus technologijų ir verslo PRC (20,9 kompiut.), Marijampolės PRC (15,7 kompiut.), Alytaus PRC (15,4 kompiut.), Šiaulių PRC (13,4 kompiut.) ir Vš. Į. Kauno paslaugų verslo darbuotojų PRC (5,4 kompiut.). Vidutiniškai vienam centrui tenka 15,6 kompiuterių 100 mokinių.

Kompiuterių skaičius esantis bibliotekose ir skaityklose, tenkantis 100 mokinių, didžiausias yra Marijampolės PRC (1,8 kompiut.), Alytaus PRC (1,6 kompiut.), Vš. Į. Vilniaus SRC (1,3 kompiut.), Šiaulių PRC (1,1 kompiut.), Vilniaus technologijų ir verslo PRC (0,7 kompiut.) ir Vš. Į. Kauno paslaugų verslo darbuotojų PRC (0,2 kompiut.). Vidutiniškai vienam centrui tenka 1,1 kompiuterio 100 mokinių.

Prijungtų prie interneto kompiuterių skaičius, tenkantis 100 mokinių, didžiausias yra Vš. Į. Vilniaus SRC (22 kompiut.), Vilniaus technologijų ir verslo PRC (20,1 kompiut.), Alytaus PRC (14,5 kompiut.), Marijampolės PRC (13,6 kompiut.), Šiaulių PRC (13 kompiut.) ir Vš. Į. Kauno paslaugų verslo darbuotojų PRC (5,3 kompiut.). Vidutiniškai vienam centrui tenka 14,7 prijungtų prie interneto kompiuterio 100 mokinių.

Kompiuterių skaičius, kuriuose yra 300 MHz procesorius ir geresnis, tenkantis 100 mokinių didžiausias yra Vš. Į. Vilniaus SRC (22,6 kompiut.), Vilniaus technologijų ir verslo PRC (20,9 kompiut.), Marijampolės PRC (14,4 kompiut.), Alytaus PRC (14,1 kompiut.), Šiaulių PRC (11,5 kompiut.) ir Vš. Į. Kauno paslaugų verslo darbuotojų PRC (5,2 kompiut.). Vidutiniškai vienam centrui tenka 14,8 kompiuterio, kuriuose yra 300 MHz procesorius ir geresnis, 100 mokinių.

Vienam mokymo reikmėms skirtam kompiuteriui tenkantis mokinių skaičius didžiausias yra Vš. Į. Kauno paslaugų verslo darbuotojų PRC (18 kompiut.), Šiaulių PRC (7,4 kompiut.), Alytaus PRC (6,5 kompiut.), Marijampolės PRC (6,3 kompiut.), Vilniaus technologijų ir verslo PRC (4,8 kompiut.) ir Vš. Į. Vilniaus SRC (4,4 kompiut.). Vidutiniškai vienam centrui tenka 7,9 mokiniai vienam kompiuteriui.

IŠVADOS

Darbe pateikti Lietuvos profesinio rengimo sistemos finansavimo principai bei teoriniai aspektai. Nustatyta, kad profesinio mokymo įstaigų pajamos iš komercinės ūkinės veiklos yra labai nedidelės. Taip pat nežymią pajamų dalį sudaro tarptautinių projektų lėšos, labdara, socialinių partnerių parama. Didžiausią pajamų dalį profesinės mokyklos gauna iš valstybės biudžeto, todėl šis finansavimo šaltinis yra svarbiausias. Valstybės biudžeto lėšų poreikis valstybinėms profesinėms mokykloms apskaičiuojamas vadovaujantis pagrindinio profesinio mokymo lėšų skaičiavimo metodika, profesinių mokyklų, vykdančių pagrindinį profesinį mokymą, ūkio lėšų skaičiavimo tvarka, o profesinės mokyklos, vykdančios pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas – bendrojo lavinimo mokyklų moksleivių krepšelio lėšų skyrimo metodika.

Atlikus įvairių profesinio rengimo sistemų finansavimo palyginimą buvo nustatyta, kad Europos Sąjungos šalyse vyrauja du atsakomybės pasidalijimo tipai: 1) mokyklinis tipas, kai mokymas daugiausia vykdomas profesinio mokymo institucijose ir praktiškai visą atsakomybę prisiima valstybė; 2) dualinis (pameistrystės) tipas, kai atsakomybę už teorinį mokymą prisiima valstybė, o praktinį mokymą vykdo darbdaviai, prisiimdami ir atitinkamą finansavimo našta.

Nuo 2004 m. įgyvendinta nauja profesinio rengimo įstaigų finansavimo tvarka, laikantis principo „pinigai paskui vaiką“, yra orientuota į lankstesnį šių įstaigų finansavimą: lėšos mokykloms skiriamos ne pagal mokymo vietų, bet pagal mokyklą lankančių vaikų skaičių. Tačiau profesinio rengimo įstaigos susiduria su problemomis (įvairiems ištekliams imlių mokymo programų diegimas, susidėvėjusios materialinės bazės atnaujinimas, neracionalus turimų išteklių panaudojimas ir pan.), kurių sprendimui būtina sukurti efektyvią profesinio rengimo įstaigų aprūpinimo/apsirūpinimo sistemą, užtikrinančią jų ekonominį gyvybingumą, nuolat tirti ir analizuoti sistemos būklę bei atlikti reikiamas korekcijas. Aptartų ekonominio gyvybingumo rodiklių sisteminė analizė ir palyginimas leistų profesinio rengimo įstaigų vadovams priimti tinkamus sprendimus optimizuojant šių įstaigų veiklą.

Atlikus Šiaulių profesinio rengimo centro 2005 – 2008 metų išlaidų analizę, galima daryti išvadas:

–Išlaidų rodikliai kurių vidutinis augimo tempas sutampa arba neviršija ± 10 % mokinių skaičiaus vidutinio augimo tempo (1,8 %) teigiamai įtakoja Šiaulių PRC ekonominį gyvybingumą. Galime teigti, jog šie išlaidų rodikliai teigiamai įtakoja Šiaulių PRC ekonominį gyvybingumą: nepedagoginio personalo, tenkančio 1000 įstaigoje besimokančių asmenų, skaičius (vid. augimo tempas 7 %), bendrosios išlaidos vieno mokinio mokymui (vid. augimo tempas 11 %), atlyginimas pedagogams (vid. augimo tempas 9,8 %), stipendijos (vid. mažėjimo tempas – 5,8 %), ryšiai (vid. augimo tempas 1 %), vandentiekis (vid. augimo tempas 6 %), specialiosios lėšos (vid.

augimo tempas 11,6 %), kitos paslaugos (vid. mažėjimo tempas – 3,3 %), kvalifikacijos kėlimas (vid. mažėjimo tempas – 3,4 %) ir transportas (vid. augimo tempas 6,9 %). Likę išlaidų rodikliai viršija minėtas ribas: išlaidų infrastruktūros išlaikymui dalis, tenkanti 100 įstaigoje besimokančių asmenų (vid. augimo tempas 12,2 %), atlyginimas nepedagoginiam personalui (vid. augimo tempas 28,8 %), šildymas (vid. augimo tempas 15,5 %), elektros energija (vid. augimo tempas 12,2 %), remontas (vid. augimo tempas 13,7 %), kitos prekės (vid. augimo tempas 39,3 %), spaudiniai (vid. augimo tempas 12,3 %), sveikatos (vid. augimo tempas 25,7 %), komandiruotės (vid. augimo tempas 18,9 %), aprangos ir patalynės (vid. augimo tempas 42,7 %). Apibendrinamasis rodiklis (bendrosios išlaidos vieno mokinio mokymui (vid. augimo tempas 11 %)) rodo, jog šis rodiklis auga sparčiau nei mokinių skaičiaus vidutinis augimo tempas (1,8 %), todėl būtina jį nuolat kontroliuoti.

–Siekiant įvertinti išteklių būklę, buvo atlikta 2005 – 2008 m. mokymo infrastruktūros išteklių analizė. Nustatyta, jog vienam įstaigos mokiniui vidutiniškai tenkantis teorinio mokymo patalpų plotas sumažėjo 0,96 karto, o per tą patį laikotarpį bendrabučių vietų užpildymas išaugo 1,04 karto. Tačiau laisvų vietų yra, tai neigiamai veikia Šiaulių PRC ekonominį gyvybingumą. Kadangi mokinių skaičius kasmet didėja (vid. augimo tempas 1,8 %) galima teigti, jog ateityje reiktu numatyti šių išteklių didinimo galimybes. Lietuvos profesinių mokyklų mokymo patalpų plotas yra perteklinis.

–Taipogi tlikta 2005 – 2008 m. žmogiškųjų išteklių analizė. Nustatyta, jog profesijos pedagogų metodininkų ir vyr. mokytojų procentinė dalis nuo bendro profesijos mokytojų skaičiaus augo atitinkamai 1,53 ir 1,23 karto. Tačiau mokytojų ekspertų procentinė dalis nuo bendro profesijos mokytojų skaičiaus nekito. Šio rodiklio stagnacija leidžia daryti prielaidą, jog mokytojai turintys metodininko vardą paveluotai kelia savo kvalifikaciją. Todėl būtina kvalifikacijos kėlimui skiriamas lėšas, bent jau išlaikyti vienodo lygio, arba jas didinti.

–Vienam kompiuteriui tenkančio mokinių skaičiaus rodiklis nėra pakankamas, kad tenkintų šiandieninius specialistų rengimo poreikius. Šiaulių PRC 2005 – 2008 m. vienam kompiuteriui tenkantis profesinio rengimo įstaigos mokinių skaičius ir bibliotekose esančių kompiuterių skaičius mažėjo atitinkamai 0,94 ir 0,72 karto. Informacijos ir komunikacijos technologijų diegimas būtinas, tai padidintų profesinio rengimo patrauklumą stojantiesiems. Tačiau diegiant informacijos ir komunikacijos technologijas turi būti adekvačiai pritaikomas mokymo programų turinys ir keliama pedagogų kvalifikacija, nes priešingu atveju informacijos ir komunikacijos technologijos diegimo rezultatai neatitiks pradinių lūkesčių.

–Profesinio mokymo įstaigų išlaidas arba fiksuotas išlaidas geriausiai atspindi jose dirbančio nepedagoginio personalo skaičius. Nepedagoginio personalo skaičius, tenkantis 100 mokinių, optimaliausias Vilniaus technologijų ir verslo PRC (6,7 darbuot.). Vidutiniškai vienam centrai

tenka 7,95 nepedagoginio darbuotojo. Analizuojant šį rodiklį paaiškėjo, jog daugiausiai nepedagoginių darbuotojų tenka Marijampolės PRC (8,9 darbuot.), Alytaus PRC (8,6 darbuot.), Šiaulių PRC (8,3 darbuot.), V. I. Kauno paslaugų verslo darbuotojų PRC (8 darbuot.), V. I. Vilniaus SRC (7,2 darbuot.) ir Vilniaus technologijų ir verslo PRC (6,7 darbuot.). Kuo didesnis minėtų darbuotojų skaičius tuo didesnes išlaidas patiria mokymo įstaiga.

–Šiaulių PRC lyginamoji analizė su kitomis profesinio mokymo įstaigomis pagal mokymo infrastruktūros, žmogiškųjų išteklių ir informacinių bei komunikacinių technologijų panaudojimo rodiklius galima teigti, jog Šiaulių PRC mokymo išteklių būklę yra vidutiniška.

- Daugiau pastangų dėti įsisavinant ES struktūrinių fondų lėšas.
- Nuosekliau vykdyti personalo kvalifikacijos tobulinimo programas.
- Institucija negauna finansinių išteklių iš mokinių praktinės veiklos.
- Trūksta kvalifikuotų profesijos mokytojų.
- Dalis profesinio mokymo įrangos neatitinka mokymo programoms keliamų reikalavimų.

REKOMENDACIJOS

Siekiant padidinti profesinio mokymo įstaigų ekonominį gyvybingumą reiktu optimizuoti mokymo išlaidas (pagerinti išlaidų ir pajamų santykį, sukaupti lėšų paslaugų kokybės didinimui ir kt.). Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad mokymo išlaidų mažinimas nebūtinai automatiškai lems didesnę įstaigų veiklos veiksmingumą. Egzistuoja ženkliai rizika, kad mechaniškai mažinant įstaigų išlaidas gali būti prarasti labiausiai patyrę, aukščiausios kvalifikacijos darbuotojai. Todėl įstaigos galės tai atlikti tik tuomet, kai jų valdymo gebėjimai bus pakankamai aukšti ir bus vykdoma tinkama personalo politika.

Visos profesinio mokymo įstaigos beveik visiškai priklauso nuo valstybės biudžeto finansavimo. Tačiau valstybė, net gaudama Europos Sąjungos paramą, niekada neturės pakankamų lėšų tam, kad galėtų visiškai finansuoti mokymo įstaigų prisitaikymą prie kintančių ūkio sąlygų. Todėl įstaigos turi labiau orientuotis į darbdavių ir pavienių asmenų mokymosi poreikius, siūlyti jiems reikalingas mokamas mokymo paslaugas, abiem pusėms naudingai bendradarbiauti ir taip užsitikrinti savarankiškai gaunamų pajamų šaltinį. Valstybės institucijos turėtų tikslingai skatinti šį bendradarbiavimą, tai ilgainiui leistų taupyti valstybės lėšas, kurios turėtų būti skiriamos profesinio rengimo išteklių kokybei didinti.

Ilgainiui glaudesnis bendradarbiavimas su darbdaviais galėtų sumažinti savos mokymo infrastruktūros poreikį, nes dalis praktinio mokymo, tais atvejais, kai tai įmanoma, galėtų būti atliekama motyvuotų potencialių darbdavių įmonėse. Mokymo procesas, įskaitant praktinį mokymą, turėtų vis labiau remtis informacijos ir komunikacijos technologijų teikiamomis galimybėmis. Pamažu investicijas į technologinę įrangą mokymo įstaigose turėtų bent iš dalies pakeisti investicijos į mokymo turinį, paremtą technologinių ar kt. studijuojamų procesų simuliacijomis, modeliavimu bei demonstravimu virtualiose mokymosi terpėse. Jau dabar profesinio mokymo įstaigos galėtų aktyviau siekti diegti ir išnaudoti paprastesnes šių terpių teikiamas galimybes tobulinti mokymosi patrauklumą ir interaktyvumą.

LITERATŪRA

1. Alytaus profesinio rengimo centras. [žiūrėta 2008-03-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.aprc.lt/htm/index.php>>.
2. Arum, R. (1996). *Do Private Schools Force Public Schools to Compete?* American Sociological Review, Vol. 61, No. 1, pp. 29-46.
3. Baltoji knyga. Profesinis rengimas (1999). Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
4. Bartosevičienė, V. (2006). *Ekonominė statistika*. Mokomoji knyga. Kaunas: Technologija.
5. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
6. Laužackas, R. (2005). *Profesinio rengimo metodologija*. Monografija. Kaunas: VDU leidykla.
7. Laužackas, R., Danilevičius, E., Gurskienė, O. (2004). *Profesinio rengimo reforma Lietuvoje: parametrai ir rezultatai*. Monografija. Kaunas: VDU leidykla.
8. Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas [žiūrėta 2008-05-21]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=311544>
9. Lietuvos Respublikos Profesinio mokymo įstatymas (1997) Nr. VIII-450. Vilnius. [žiūrėta 2008-05-23]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/istatymai/viii-450.htm>.
10. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. ISAK – 438 „Dėl kai kurių Šiaulių mieste esančių profesinio mokymo įstaigų reorganizavimo“. [žiūrėta 2008-11-29]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2004-03-30-ISAK-438.htm>.
11. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. 2442 (2007 m. gruodžio 14 d.) „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2003 m. gruodžio 23 d. Įsakymo Nr. 1871 „Dėl pagrindinio profesinio mokymo lėšų skaičiavimo metodikos patvirtinimo“ pakeitimo“. [žiūrėta 2008-07-21]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/teisine_baze/isakymai.htm?tema=35>
12. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (1991) Nr. I-1489.
13. Marijampolės profesinio rengimo centras. [žiūrėta 2008-10-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.mprc.lt/index.php?page=60&lang=lt>>.
14. Massell, D. (1998). State strategies for building local capacity: Addressing the needs of standards-based reform. *CPRE Policy Briefs* (RB-25-July). Philadelphia: Consortium for Policy Research in Education (CPRE), Graduate School of Education, University of Pennsylvania.
15. Mokymo lėšų naudojimo metodinės rekomendacijos (2004). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
16. Naujos redakcijos Lietuvos Respublikos Profesinio mokymo įstatymo koncepcija. [žiūrėta

2008-07-01]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/nutarimai/2004-05-31-670.htm>.

17. Pagrindinio profesinio mokymo lėšų skaičiavimo metodika [žiūrėta 2008-07-02]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/prtm/docs/p_reng/PM_Metodika.doc>.

18. Profesinio mokymo metodikos centras. Profesinio mokymo kokybės vertinimas [žiūrėta 2008-07-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.pmmc.lt/Kokybe/vertinimas.html>>.

19. Profesinių mokyklų tinklo pertvarkos 2005 – 2012 metams bendrasis planas. ŠMM: 2005-06-14 ISAK-1096.

20. Dėl švietimo įstaigų darbuotojų ir kitų įstaigų pedagoginių darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo. LR švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 4 d. Įsakymas Nr. 2300. [žiūrėta 2008-09-04]. Prieiga per internetą:

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=325847>.

21. Dronkers, J. (2009). *Differences in Scholastic Achievement of Public, Private Government - Dependent, and Private Independent Schools*. ELTE University and TARKI Social Research Institute

22. Pasirengimo optimaliai profesinio rengimo infrastruktūros plėtrai galimybių studiją (2006). Parengė Viešosios politikos ir vadybos institutas. [žiūrėta 2008-08-22]. Prieiga per internetą: <http://www.vpvi.lt/edit/uploads/Galimybium%20studija_FINAL.pdf>.

23. Profesinių mokyklų, vykdančių pagrindinį profesinį mokymą, ūkio lėšų skaičiavimo tvarka. LR švietimo ir mokslo ministro 2003 gruodžio 23 d. Įsakymas Nr. 1871. [žiūrėta 2008-05-22]. Prieiga per internetą: <www.smm.lt/prtm/docs/p_reng/isak_1871.doc>.

24. Specialybių ir profesijų poreikis(2000). Ekonominės informacijos apžvalga. Nr. 2. – 16 p.

25. Statistikos departamentas prie Lietuvos respublikos vyriausybės. . [žiūrėta 2008-02-12]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp>>.

26. Šiaulių profesinio rengimo centras. [žiūrėta 2008-07-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.sprc.lt/lt/apiecentra.htm>>.

27. Švietimo valdymo informacinė sistema [Internete]. Profesinių mokyklų ststistinė informacija [žiūrėta 2008-11-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.svis.smm.lt/naujas/node/11>>.

28. Tamošiūnas, T. (1999). *Projektų metodas ugdymo praktikoje*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.

29. Terminų žodynas [Internete]. [žiūrėta 2008-19-11]. Prieiga per internetą: <http://www.aikos.smm.lt/statistika/Ins4_1.html>.

30. Uhe, E. (2000). Bendrojo lavinimo ir profesinio rengimo integracija: nauji iššūkiai švietimo politikai ir mokytojų rengimui. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, 3, p. 56 – 63.

31. Ušėckienė, L. (2003). *XX a. pedagogikos kryptys ir švietimo sistemos*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

32. Valužis, K. (2002). *Biudžetinių įstaigų buhalterinės apskaitos tvarkymo metodika*. Vilnius: Viltis.
33. Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatai. [žiūrėta 2008-06-13]. Prieiga per internetą: <www.smm.lt/teisine_baze/docs/strategija2003-12.doc>.
34. *VET financing mechanisms in selected EU Member States*. (2009). European Centre for the Development of Vocational Training (Cedefop).
35. Viešoji įstaiga Vilniaus statybininkų rengimo centras. [žiūrėta 2008-04-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.vsrc.lt/apiemus.html>>.
36. Vilniaus technologijų ir verslo profesinio mokymo centras. [žiūrėta 2008-05-03]. Prieiga per internetą: <http://www.vtvpmc.vilnius.lm.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=30>.
37. Weatherley, C. (2000). *Leading the Learning School*. Network Educational Press Ltd. Stafford.

PRIEDAI